

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

Навчально-науковий інститут права
Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права

«До захисту у ЕК допустити»
Завідувач кафедри
інтелектуальної власності
д.ю.н., доц.

_____ Кодинець А.Ю.

«__» _____ 2022

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Студентка 2 року навчання
ОР «Магістр»
група № 2 «ІТ-право»
заочної форми навчання
Спеціальність: 081 «Право»
ОПП: «Інтелектуальна власність»
Бараннік Валерія Валеріївна

Науковий керівник:
доцент кафедри
інтелектуальної власності та
інформаційного права к.ю.н.,
доцент
Майданик Л. Р. _____

Рецензент: _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	6
Поняття та ознаки інформаційного суспільства на сучасному етапі.....	6
1.2. Право інтелектуальної власності в сучасному інформаційному суспільстві.....	14
1.3. Авторське право у мережі Інтернет та його документальне забезпечення в Україні.....	20
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	31
2.1 Аналіз причин правопорушень авторського права у мережі Інтернет.....	31
2.2 Національний досвід захисту авторського права інтелектуальної власності в мережі Інтернет.....	43
2.3 Міжнародний досвід захисту авторських прав в мережі Інтернет та перспективи його застосування в Україні.....	53
Висновки до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	63
3.1. Удосконалення адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності в Україні.....	63
3.2. Удосконалення законодавства у сфері застосування заходів цивільно-правової відповідальності за порушення майнових прав інтелектуальної власності.....	72
Висновки до розділу 3.....	82
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному суспільстві, яке називають «інформаційним суспільством» відбувається бурхливий розвиток інтелектуальної творчої діяльності людини. Розробка нових та вдосконалення існуючих інформаційних технологій, надання відкритого, вільного доступу до інформації, інтенсивна роботизація й автоматизація переважної більшості секторів економіки, розвиток сфер з надання інформаційних послуг, освоєння бізнесом можливостей мережі Інтернет відводять інтелектуальній власності надважливу роль у життєдіяльності людства.

У той же час, перед суспільством постають проблеми глобального характеру, вирішення котрих вимагає дотримання балансу між задоволенням потреб соціуму та забезпеченням охоронності прав на інтелектуальну власність. Саме, право інтелектуальної власності є ключовим елементом залучення капіталовкладень в найважливіші сектори національної економіки багатьох країн світу, у тому числі і України.

З поступовим проникненням Інтернету у всі галузі економіки особливого значення набуває необхідність забезпечення авторських прав в мережі Інтернет. Їх порушення впливає не лише на розвиток торгівлі, стабільність економіки, але й гальмує інновації, скорочує робочі місця та податкові надходження

За таких обставин постає потреба у формуванні відповідних правових та організаційних механізмів забезпечення дотримання права людини на її творчі здобутки та інтелектуальну власність.

В Україні права особи на інтелектуальну власність, і в тому числі авторського права в мережі Інтернет, реалізуються у нормах цивільного, адміністративного, кримінального законодавства. Водночас їх практична реалізація показує, що створювана система захисту інтелектуального потенціалу не в повній мірі відповідає стандартам європейських країн. Через що Україна неодноразово очолювала так званий Список 301 порушників прав інтелектуальної власності в світі. Складнощі пов'язані з проблемою

розповсюдженості інтелектуального піратства і контрафакції і відповідно недотриманням авторських прав на твори розміщені в мережі Інтернет.

Питання захисту права інтелектуальної власності та авторських прав в мережі Інтернет досліджувалися такими вітчизняними та зарубіжними науковцями у галузі права, як Абдуліна І., Аврамова О. Є., Антонов В. М., Афанасьева К., Бойченко А., Бондаренко С.В., Бреус С.Б., Вахонєва Т., Верес І., Вилинов А. А., Денисова Р. О., Захарова М., Ієвіня О., Капіца Ю. М., Кетрарь А.А., Котляр А. О., Крупчан О. О., Мельников М., Пастухов О. М., Римаренко І. В., Ріппа П. С., Рудник Т. В., Савич С. С., Стреля М. І., Харитонова О. І., Шишко І.

За межами досліджуваної проблематики залишилися питання вдосконалення інституту правового захисту інтелектуальної власності, в тому числі і авторських прав в мережі Інтернет.

Таким чином, актуальність теми магістерської роботи обмовлена необхідністю розвитку вітчизняної юридичної науки щодо права інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві, вдосконалення чинного цивільного законодавства України в цій сфері.

Об'єктом дослідження правова реальність, пов'язана з розвитком та функціонуванням інформаційного суспільства.

Предметом дослідження є право інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві

Метою дослідження є визначення сутності та особливостей права інтелектуальної власності в умовах інформаційного суспільства, виявлення основних теоретичних та практичних проблем, які виникають у процесі охорони авторських прав у мережі Інтернет, а також розробка пропозицій спрямованих на вдосконалення національного законодавства у сфері права інтелектуальної власності.

З огляду на мету дослідження, його основними завданнями є:

1. З'ясувати (визначити) сучасний стан функціонування інформаційного суспільства в Україні та його ознаки

2. Дослідити нормативно-правове забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет

3. Проаналізувати причини й умови здійснення порушень авторського права в мережі Інтернет;

4. Вивчити вітчизняний та зарубіжний досвід запобігання порушенням авторського права у мережі Інтернет.

5. На підставі аналізу вітчизняного законодавства запропонувати шляхи вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві.

Методологічною основою магістерської роботи виступають положення про інформаційну сферу сьогодення, пошук шляхів для вирішення проблем захисту права інтелектуальної власності і авторського права в мережі Інтернет щодо формування інформаційних ресурсів та забезпечення їм надійного захисту, викладені в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених і фахівців.

При написанні магістерської роботи використовувались наступні *методи*:

- загальнонаукові методи системного підходу, порівняння, аналізу і синтезу при визначенні та узагальненні методичних принципів використання електронних інформаційних ресурсів і їх значення;

- діалектичний метод - дає змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки, процеси диференціації й інтеграції, постійну суперечність між сутністю і явищем, змістом і формою;

формально-юридичний метод дав змогу визначити правові засади захисту авторських прав в Україні та в іноземних країнах;

- порівняльно-правовий метод дав можливість провести порівняння законодавства України та низки іноземних країн, а також міжнародно-правових актів та права ЄС щодо захисту авторських прав, порушених в мережі інтернет.

Структура й обсяг роботи: Відповідно до мети, завдань та предмета дослідження дана робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 103 сторінки. Список використаних джерел містить 132 найменування.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

1.1. Поняття та ознаки інформаційного суспільства на сучасному етапі

Сьогодні поняття «інформаційне суспільство» глибоко увійшло до світового науково-правового поля і використовується вже понад 50 років.

Першими дослідниками, хто розпочав вивчати власне саме поняття інформаційного суспільства та становлення його феномену, вважаються японські вчені Т. Умесао, І. Масуда та Ю. Хаяші, а також американські вчені – Дж. Мартін та Д. Белл.

Професор Токійського технологічного інституту Ю. Хаяші розумів під інформаційним суспільством таке суспільство в якому забезпечено високий рівень автоматизації виробництва, завдяки комп'ютеризації людям створені умови для уникнення рутинності в роботі та надано доступ до надійних джерел інформації. Рушійною силою розвитку такого суспільства виступає виробництво саме інформаційного, а не матеріального продукту [70].

Д. Белл, в свою чергу, вказував, що ознаками інформаційного суспільства виступають: пріоритетне значення інформації порівняно з іншими ресурсами; домінування інформаційного сектору в загальному обсязі ВВП; визнання інформації, знань та кваліфікації суб'єктів головними факторами влади та управління; економія часу завдяки використанню нових комп'ютерних та телекомунікаційних технологій [70].

Перехід до інформаційного суспільства розпочинається на початку інформаційної та технологічної революцій: прискорена автоматизація, розвиток Інтернету та комп'ютеризації, небачений прорив космічного зв'язку, електронної інженерії та інформаційних технологій [118]. Інформація, знання та технологічні системи, які детермінують інформаційну революцію, є основними характеристиками нового суспільства, яке радикально відрізняється від попереднього етапу розвитку цивілізації [78].

Україна пройшла свій шлях у становленні правових засад інформаційного суспільства. Він включає 3 етапи. Перший етап тривав протягом 80-х рр. ХХ ст. і полягав у створенні переважно технічних норм з регулювання питань використання електронно-обчислювальних машин. Другий етап охоплював 90-ті рр. ХХ ст. і характеризувався створенням в рамках програм інформатизації інформаційного законодавства яке поєднує механізми реалізації прав і свобод людини у сфері інформації та правові основи розвитку нових інформаційно-комунікаційних технологій. Третій етап розпочався з 2000 р. і триває до сьогоднішнього дня. Для нього характерно створення державної правової бази для розбудови інформаційного суспільства. Вона визначає засади та принципи розвитку нових типів інформаційних відносин, інформаційної діяльності та послуг, реорганізації системи державної влади. Формування нормативно-правової бази під час двох останніх етапів відбувалося під впливом законодавства та практики розвинутих країн світу, регіональних та міжнародно-правових актів, серед яких особливе місце посідає правовий досвід Європейського Союзу (далі – ЄС) [94].

Правовим підґрунтям формування інформаційного суспільства, став Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 рр.» прийнятий у 2007 році. Законом визначаються головні пріоритети та напрямки розвитку інформаційного суспільства України. Одним із головних пріоритетів визначено будівництво орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх і спрямованого на розвиток інформаційного суспільства. До основних напрямів його розвитку й функціонування і в Україні належать: формування та впровадження правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, технологічних, методичних умов розвитку інформаційного суспільства в Україні з урахуванням світових тенденцій; всебічний розвиток загальнодоступної інформаційної; забезпечення вільного доступу населення до телекомунікаційних послуг; збільшення різноманітності та кількості послуг населенню та бізнесу, що надаються за допомогою ІКТ; надання кожній людині можливості для здобуття знань, умінь і навичок з

використання ІКТ під час навчання, виховання та професійної підготовки; створення умов для забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності усіх верств населення; забезпечення участі громадськості у побудові інформаційного суспільства, забезпечення конституційних прав людини, суспільства та держави в інформаційній сфері; розробку та впровадження систем індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні із внесенням відповідних змін до системи державних статистичних спостережень з узгодженням їх з міжнародними стандартами і методологією та щорічним їх оприлюдненням [8].

Розвиток інформаційного суспільства в Україні на період до 2020 року визначався «Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні», схваленою Кабінетом Міністрів у травні 2013 р. У ній були вказані мета, базові принципи, стратегічні цілі, завдання розвитку інформаційного суспільства в Україні. Стратегією передбачалась розробка та прийняття Інформаційного кодексу України, Закону України «Про електронну комерцію», введення змін до нормативно-правових актів щодо Національної програми інформатизації, розроблення базових норм, правил створення, впровадження, модернізації та експлуатації інформаційних ресурсів, інформаційних систем та засобів інформатизації органів державної влади [25].

Сьогодні єдиного розуміння сутності поняття «інформаційне суспільство» поки що не має, до цих пір все ще ведуться дискусії стосовно того, як слід його розуміти, і взагалі висловлюються сумніви щодо того, чи дійсно сучасне суспільство є інформаційним чи це є лише «соціальний міф, що виник напередодні вступу людства у третє тисячоліття нашої ери» [116].

Так, зміст інформаційного суспільства визначають через поняття інформаційно-комунікаційних технологій Арістова І.В., Ліпкан В.А. та Попова Т.В.

На думку І.В. Арістової інформаційне суспільство є суспільством нового типу, яке формується внаслідок глобальної соціальної революції та породжує вибуховий розвиток і конвергенцію інформаційних та комунікаційних

технологій» [28]. В.А. Ліпкан і Попова Т. В. визначають інформаційне суспільство як «складову громадянського суспільства, що функціонує в рамках єдиного інформаційно-комунікаційного простору, в якому домінують нові технологічні уклади, які базуються на масовому використанні перспективних інформаційних технологій, засобів комп'ютерної техніки і телекомунікацій, створено якісно новий розвинений ринок знань та інформації як визначальних чинників виробництва, що характеризується сформованістю умов для трансформації інформаційних ресурсів суспільства у реальні ресурси соціально-економічного розвитку ... створено систему державних гарантій, передусім правових і безпекових, реалізації інформаційних прав і свобод людини, зокрема прав на безпечне вільне отримання, розповсюдження та використання інформації» [100., с. 161].

В свою чергу, поняття інформаційного суспільства через поняття інформації визначають низка вітчизняних дослідників. Серед них, Врижко В.М., Гальченко О.М., Данільян О.В., Ільганаєва В.О., Політанський В.С., Цимбалюк В.С.

На думку В.О. Ільганаєвої інформаційне суспільство є «новою історичною фазою розвитку цивілізації, життя та діяльність якої пов'язані перш за все зі створенням, переробленням та використанням інформації» [115., с. 122]. О.В. Данільян розуміє інформаційне суспільство як «якісно новий етап соціотехнологічної еволюції суспільства, який формується в результаті довгострокового соціально-економічного розвитку, який передбачає збільшення ролі інформації та знань, а також формування та споживання інформаційних ресурсів в усіх сферах життєдіяльності суспільства за допомогою розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що існують у глобальних масштабах» [149, с. 22]. Дослідники В.М. Врижко, О.М. Гальченко та В.С. Цимбалюк визначають інформаційне суспільство як «суспільство, в якому більшість працівників займаються створенням, збереженням та поширенням інформації, особливо її найвищої форми – знань» [79]. В.С. Політанський вважає, що усі визначення поняття інформаційного

суспільства можна звести до його розуміння як суспільства, заснованого на інформації, у якому «інформація, знання та технологічні системи, що детермінують інформаційну революцію, виступають основними» [99].

Розглядаючи різні погляди І.В. Солончук пропонує загальне розуміння інформаційного суспільства як такого, що має розвинуту індустрію інформаційних технологій, високий рівень інформаційної культури, в якому більшість працівників зайняті виробництвом, збереженням, опрацюванням і реалізацією інформації і, особливо, знань як вищої її форми [113.].

Отже, сутність інформаційного суспільства здебільшого розкривається через поняття інформації та інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформація у такому суспільстві стає головним економічним ресурсом і предметом масового споживання (з'являються нові критерії оцінки рівня розвитку суспільства – кількість комп'ютерів, кількість підключень до Інтернету, кількість мобільних та стаціонарних телефонів тощо),

Поряд з інформацією, ознаками інформаційного суспільства виступають:

- інтенсивний розвиток обчислювальної та інформаційної техніки [52];
- активний розвиток інформаційних та телекомунікаційних систем;
- наявність загального вільного доступу до мережі Інтернет [88];
- високий рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій;
- наявність розвиненої інформаційної інфраструктури суспільства, яка забезпечує створення національних інформаційних ресурсів необхідних для підтримки науково-технічного та соціально-історичного прогресу [96];
- можливість у будь-який час у будь-якому місці отримувати будь-яку необхідну для життєдіяльності та вирішення значущих завдань інформацію;
- прискорена автоматизація та роботизація усіх сфер та галузей виробництва й управління;
- розширення сфери інформаційної діяльності та послуг [106];
- орієнтація на людей, відкритість для всіх, спрямованість на їх розвиток та підвищення якості життя;
- перетворення інформації на предмет масового споживання;

- формування єдиної інтегрованої інформаційної системи на основі технологічної конвергенції, створення єдиних національних інформаційних систем [127];

- зростання кількості використовуваних соціальних мереж, мобільних додатків як у повсякденному житті, так і в робочій діяльності, що спричинило потреби у підготовці висококваліфікованих спеціалістів в сфері інформаційних технологій, а також юристів, які обслуговували б інформаційне суспільство [101];

- поява ринків нового типу – ринків знань, технологій, інформаційних продуктів та послуг;

- перетворення інформаційної сфери на фундамент, основу розвитку всіх сфер соціально-економічної діяльності;

- становлення віртуальної спільноти як домінантної соціальної складової суспільства;

- прискорення інноваційних процесів розвитку інтелектуальної діяльності [65].

Отже, базисним підґрунтям інформаційного суспільства є саме інформація. Вона сьогодні відіграє важливішу роль у сучасному житті, ставши чи не найвпливовішим інструментом, завдяки якому відбувається модерування практично усіх процесів, що відбуваються у суспільстві. Інформація становить одночасно і вихідний матеріал і продукт людської діяльності. Вона впливає на ефективність виробництва без фізичного збільшення традиційних ресурсів; діє на суб'єктивний фактор виробництва – людину, його характер та особливості; прискорює процес виробництва.

Однак, її універсального визначення не існує. Більше того – це поняття розглядається крізь призму різних наук та відповідно у кожній сфері набуває своїх специфічних рис.

Так, з погляду технічних наук інформація є набором будь-яких даних, тоді як з точки зору гуманітарних наук, інформація є певними відомостями [98].

У юридичних науках спираються на законодавче визначення інформації, яке наведено у ст. 1 Закону України «Про інформацію»: «Інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [6]. Аналогічне визначення інформації наведено і в ст. 200 Цивільного кодексу України [14.]. Інформація – це специфічна правова категорія, яка має нематеріальний характер і відповідно до статті 177 Цивільного кодексу України виступає об'єктом цивільних прав.

Відповідно до поглядів вітчизняної вченої О.В. Кохановської об'єктом цивільного права інформація є тоді, коли вона виступає в якості: 1) особистого немайнового блага; 2) результату творчої, інтелектуальної діяльності, тобто в якості об'єкта виключних прав; 3) інформаційного продукту, ресурсу, документу, тобто об'єкту, який може бути інформаційним товаром і предметом будь-яких правочинів, з урахуванням особливостей і специфіки його як об'єкту особливого роду [125].

У цілому, розрізняють атрибутивний та функціональний підходи до визначення поняття інформації. Відповідно до першого, інформація розглядається як об'єктивна властивість усіх матеріальних об'єктів. В рамках функціонального підходу інформація розглядається як умова та результат активної діяльності [48].

Інформація будучи товаром, послугою або ж ресурсом має наступні особливості: а) є нематеріальним благом; б) характеризується невичерпністю, не зменшується в процесі використання та не споживається у традиційному розумінні цього терміну; в) легко поширюється, тиражується і змінює форми фіксації; г) не зникає у процесі споживання, але для отримання корисного ефекту від останнього потребує певних інтелектуальних навичок; д) практично не підлягає фізичному зносу, але може морально старіти; е) не існує монополії на володіння нею та її використання, за винятком тієї частини, яка є об'єктом інтелектуальної власності [31].

Становлення та розвиток інформаційного суспільства супроводжується суттєвими трансформаціями у різних сферах суспільного життя. Ці трансформації можуть як сприяти його розвитку так і породжувати ризики.

До основних сфер, де відбуваються позитивні зміни відносять:

- технологічну: за рахунок використання інформаційних технологій відбувається економія сировини та енергії;
- соціальну: завдяки інформації відбувається швидша адаптація до постійних змін, пристосування до нових обставин; пришвидшується становлення громадянського суспільства;
- політичну: доступ до інформації дає більше можливостей приймати участь у політичних процесах, можливість інформаційного контролю політиків сприяє процесам демократизації суспільства;
- економічну: інформація стає основним фактором в якості послуг, ресурсів, товарів, зайнятості, розвивається глобальна мережева економіка;
- сферу культури: завдяки Інтернету широкі кола населення отримують практично необмежений доступ до культурних надбань та знань [45].

Разом з тим, трансформації, що відбуваються завдяки розвитку інформаційного суспільства породжують і чимало ризиків.

Окремим блоком виступають правові проблеми регулювання відносин в Інтернет-середовищі, як інформаційно-професійній реальності сучасного суспільства. Правової оцінки і вирішення потребують питання: врегулювання діяльності з поширення інформації в Інтернеті; проблеми, пов'язані з використанням Інтернет-технологій та Інтернет-середовища; вдосконалення захисту авторського права та інтелектуальної власності в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [114];

Активне поширення інформаційних технологій все частіше привертає увагу до проблеми захисту інтелектуальної власності, персональних даних, регулювання електронної комерції, відносин в Інтернет-середовищі тощо [62].

Таким чином, інформаційне суспільство - це суспільство, в якому інформація знання і інформаційно-комунікаційні технології стають головним

економічним ресурсом і предметом масового споживання. Головними ознаками інформаційного суспільства виступають: поява ринку інформаційних продуктів та послуг; активний розвиток інтелектуальної діяльності; основною формою власності стає інтелектуальна власність економічним фундаментом розвитку суспільства є інформаційна сфера. З розвитком інформаційного суспільства врегулювання потребують питання пов'язані з забезпеченням захисту авторського права та інтелектуальної власності.

1.2 Право інтелектуальної власності в сучасному інформаційному суспільстві

В умовах стрімкого формування інформаційного суспільства важливу роль у житті людства починає відігравати інтелектуальна власність. Вона є результатом творчої діяльності людини спрямованим на задоволення її потреб.

Інтелектуальна власність є основою розвитку сучасної економіки кожної держави, а реалізація права особи на вільний розвиток своєї особистості, що виражається у втіленні унікальності внутрішнього світу у результатах творчості є основоположним, базовим правом людини. Забезпечення свободи творчості та надійне гарантування і захист прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності є одним із основоположних завдань держави [69].

Розвиток інформаційного суспільства, активізація інформаційної діяльності породжує необхідність юридичного закріплення створених інформаційних продуктів, як засобу захисту людиною своєї інтелектуальної власності.

Без інтелектуальної власності не можливо існування сучасної культури. Інтелектуальна власність набула особливої важливості для розвитку економіки в умовах сучасного інформаційного суспільства.

В Україні питання інтелектуальної власності та її правового підґрунтя знаходяться під пристальною увагою держави. Інтелектуальна власність традиційно розглядається об'єктом правових наук. На законодавчому рівні вона виділена в окрему підгалузь цивільного права, що знайшло своє відображення у четвертій книзі Цивільного кодексу України, яка містить 12 глав, що

включають 90 статей [14]. Четверта книга об'єднує всі норми, які стосуються об'єктів інтелектуальної власності в Україні. Основна мета цього закону полягає у приведенні законодавства про інтелектуальну власність у певну систему, з виділенням загальних положень, використання єдиної термінології та усуненням протиріч. Книга включає в себе такі види права: право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право) (статті 433-448); право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення (суміжні права) (статті 449-456); право інтелектуальної власності на наукове відкриття (статті 457-458); право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок (статті 459-470); право інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу (статті 471-480); право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію (статті 481-484); право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин (статті 485-488); право інтелектуальної власності на комерційне найменування (статті 489-491); право інтелектуальної власності на торговельну марку (статті 492-500); право інтелектуальної власності на географічне зазначення (статті 502-504); право інтелектуальної власності на комерційну таємницю (статті 505-508).

Також, правовою основою реалізації інтелектуальної власності виступають наступні закони України: «Про охорону прав на сорти рослин», від 21 квітня 1993 р.; «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про племінне тваринництво» прийняті 15 грудня 1993 року; «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року; «Про науково-технічну інформацію» від 21 червня 1993 року; «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року; «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10 лютого 1995 року, «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 р., «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 року; «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15 травня 2018 року; «Про

охорону прав на компонування напівпровідникових виробів від 19 вересня 2019 року; «Про правову охорону географічних зазначень» від 19 вересня 2019 року; «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» від 01 квітня 2022 року.

Майже усі вище наведені закони пізніше зазнали змін, але саме їх прийняття дало можливість говорити про спеціальне законодавче регулювання сфери інтелектуальної власності в Україні здебільшого у відповідності до міжнародних підходів у цій галузі суспільних відносин.

Крім законів, відносини у сфері реалізації права інтелектуальної власності врегульовують Господарський кодекс України (глава 16), Митний кодекс України (розділ XIV), Податковий кодекс України.

Були напрацьовані та прийняті норми процесуального права, які регулюють суспільні відносини у сфері здійснення суб'єктами права інтелектуальної власності прав та обов'язків, процедуру та процесуальний порядок реалізації належних суб'єктам матеріальних прав, відповідальність за порушення виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності (Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України).

Україна також бере участь у низці міжнародних угод з питань інтелектуальної власності. Серед них: Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 року; Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків 1969 року; Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію 1971 року; Віденська угода про міжнародну класифікацію зображувальних елементів торговельних марок 1973 року; Угода про взаємне визнання авторських свідоцтв та інших охоронних документів на винаходи, укладено в Гавані 1976 року; Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1991 року; Угода про співробітництво з питань припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності 1998 року; Протокол про

вступ до Світової організації торгівлі, одним з додатків до якого (№ 1с) є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) 2008 року; Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року [72].

Поняття «інтелектуальної власності» існує з 1967 року, коли була створена Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі - ВОІВ). У пункті 8 статті 2 Конвенції, що її засновує, термін «інтелектуальна власність» розкривається в узагальненому вигляді, без детального обґрунтування. Констатується, що інтелектуальна власність включає права на: літературні, художні і наукові твори; виконавську діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телепередачі; винаходи у всіх сферах діяльності; наукові відкриття; промислові зразки; товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і комерційні позначення; захист проти недобросовісної конкуренції, а також усіх інших прав, що відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній, художній сферах [71].

Термін «інтелектуальна власність» означає будь-яку власність, що визнається за загальною згодою в якості інтелектуальної за характером і такою, що заслуговує охорони, включаючи, але не обмежуючись, науковими і технічними винаходами, літературними і художніми творами, товарними знаками і показниками ділових підприємств, промисловими зразками і географічними зазначеннями» [59]. Таке змістовне наповнення терміну не викликає заперечень ані у його прихильників, ані у противників. Практично всі сучасні юристи визнають подвійну природу авторських і патентних прав, що включають як особисті, так і майнові права.

Проблема інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві, розкрита у п. 17 Кодексу етики для інформаційного суспільства. Вказується, що інтелектуальна власність на твори в цифровому середовищі повинна бути предметом регулювання і захисту з боку законодавства про право інтелектуальної власності. Несанкціоноване копіювання та розповсюдження

матеріалів, що охороняються авторським правом, не повинно допускатися. Слід підтримувати правові рамки, що дозволяють власникам інтелектуальної власності ділитися своїми знаннями і поширювати їх з метою заохочення відкритого доступу до знань і сприяння творчій діяльності [43].

Термін «право інтелектуальної власності» був введений Додатком 1с Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [121.] до Угоди про заснування Світової організації торгівлі.

Під правом інтелектуальної власності, відповідно до ч1. ст. 418 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України), розуміється «право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності» [14].

Об'єктами права інтелектуальної власності виступають результати творчої діяльності в процесі набуття правової охорони відповідно до норм чинного законодавства. Таку охорону вони отримують після здійснення фіксації на матеріальному (електронному) носію. Для визначення категорії «об'єкт інтелектуальної власності» законодавець наводить вичерпний перелік об'єктів, а також надає визначення окремих об'єктів, переважно шляхом перерахування їх основних ознак та критеріїв охороноздатності. Відповідно до ст. 420 ЦК України до таких об'єктів належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компоновання (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці [14].

При дослідженні об'єктів права інтелектуальної власності залежно від сфери, мети створення та використання, умов правової охорони здійснюється їхня категоризація з подальшим віднесенням до однієї з наступних категорій: об'єкти промислової власності; засоби індивідуалізації учасників цивільного

обігу, товарів, робіт та послуг; об'єкти авторських і прав суміжних; засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів, робіт та послуг.

Творцем об'єкта інтелектуальної власності може бути будь-яка фізична особа незалежно від віку. Вона є первинним суб'єктом права інтелектуальної власності, яке на підставі закону чи договору може перейти до інших фізичних чи юридичних осіб – правонаступників – суб'єктів права інтелектуальної власності як похідних.

У статті 421 ЦК України зазначається, що суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до ЦК України, іншого закону чи договору [14].

Всі суб'єкти права інтелектуальної власності поділяють на дві групи. До першої належать первинні суб'єкти, які набули права інтелектуальної власності в результаті створення або державної реєстрації прав на об'єкт права інтелектуальної власності. До цієї групи відносять автора (творця) за яким законодавець закріплює і визнає весь обсяг прав інтелектуальної власності. Друга група суб'єктів права інтелектуальної власності – це вторинні суб'єкти права інтелектуальної власності. Вони самі нічого не створюють, але на підставі закону або договору набувають майнові права інтелектуальної власності і відповідно визнаються суб'єктами права інтелектуальної власності [102].

Як зазначає Л.Ф. Приходько, нині право інтелектуальної власності, у тому числі авторське право, усвідомлюються не тільки у площині захисту прав творців інтелектуальних і культурних цінностей, а й у набагато ширшому контексті – як сфера права, що регулює доступ громадян до інформації в мережі Інтернет [103].

Отже, право інтелектуальної власності в мережі Інтернет досить швидко розвивається в силу розвитку останньої. Його популярність обумовлена двома причинами: по-перше, більшість матеріалів, які передаються за допомогою

мережі, є творами в юридичному сенсі, а тому, на них поширюється авторське право; по-друге, оскільки сама природа електронних комунікацій передбачає багаторазове копіювання даних у процесі передачі їх каналами зв'язку, природно, виникає питання дотримання при такому копіюванні прав розробника.

1.3. Авторське право у мережі Інтернет та його документальне забезпечення в Україні

Стратегією розвитку сфери інтелектуальної власності на період 2020–2025 років передбачено розвитку сфери інтелектуальної власності і зокрема авторського права, з огляду на національні інтереси України. Важливість цього документа пов'язана з тим, що по-перше, в умовах сьогодення практично неможливо реалізувати судову і правову реформи в Україні, а по-друге, необхідністю впровадження в політиці держави єдиного підходу в галузі інтелектуальної власності. Під час розроблення цієї Стратегії застосовували інноваційні положення, викладені в Стратегії «Європа 2020», якою встановлено завдання та визначено стратегічні пріоритети ЄС, покликані об'єднати на міжнародному рівні європейську конкурентоспроможність для розбудови Інноваційного союзу, Європейського дослідницького простору, сприяти реалізації Цифрового порядку денного для Європи [46].

Авторське право в Україні регулюється низкою Законів України: Цивільний кодекс України, Закони України «Про авторське право і суміжні права» від 11.07.2001 р., «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» від 23.03.2000 р., «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» від 17.01.2002 р.; підзаконних нормативно-правових актів: постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права та суміжних прав» від 18.01.2003 р. № 72; «Про затвердження Порядку

державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» від 27.12.2001 р. № 1756; «Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань» від 18.01.2003 р. №71.

Джерелами сучасного авторського права виступають міжнародні договори: підписана 14.07.1967 р. в Стокгольмі Конвенція, що створює Всесвітню організацію інтелектуальної власності (далі - ВОІВ) (Конвенція набрала чинності 1970 р.); Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1886 р.); Всесвітня (Женевська) конвенція про авторські права від вересня 1952 р.; Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм (1971 р.); Брюссельська конвенція про розповсюдження несучих програм сигналів, що передаються через супутники (1974 р.), Договір ВОІВ про авторське право від 1996 р., Договір ВОІВ про виконання і фонограми від 1996 р.) [75.].

Згідно з роз'яснень Міжнародного бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності: авторське право - це надане законом виключне право автора твору оголосити себе творцем цього твору, відтворювати його, розповсюджувати або доводити його до відома публіки будь-якими способами і засобами, а також дозволяти іншим особам використовувати твір визначеним способом [37].

На відміну від міжнародного у національному законодавстві дефініція поняття «авторські права» поки що однозначно не закріплена, на відміну від понятійно-правового апарату термінів, пов'язаних з авторським правом.

У вітчизняній юриспруденції авторське право розглядається у двох ракурсах: об'єктивному і суб'єктивному. В об'єктивному значенні – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва та розпоряджанням майновими правами інтелектуальної власності щодо них. У суб'єктивному значенні авторське право – це сукупність особистих немайнових

та майнових прав, які належать конкретному автору відповідно до закону, а також права, які належать спадкоємцям автора чи іншим суб'єктам авторського права у зв'язку з використанням конкретних творів науки, літератури і мистецтва [72; 33].

У широкому розумінні авторське право включає в себе як охорону власне авторського права, так і охорону суміжних з авторським прав, а саме: права виконавців на їх виконання; права виробників фонограм на їх фонограми і права організацій ефірного мовлення на їх радіо- і телевізійні програми. Як констатує А. Штефан, для авторського права не має значення, чи можна ідентифікувати, до якої сфери – наука, література, мистецтво – належить об'єкт і результатом якої творчості – художньої, наукової, технічної – він є. Достатньою підставою для надання об'єкту авторсько-правової охорони є те, що цей об'єкт виник внаслідок здійснення творчої діяльності [129].

Авторське право являє собою сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають у результаті створення і використання творів літератури, мистецтва і науки. Авторське право заохочує прагнення створювати значні роботи і полегшує можливість використання цих робіт в комерційних цілях. Завдяки йому автори інтелектуальних творів (література, музика, мистецтво) отримують певні права, згідно з якими мають можливість дозволяти або забороняти протягом певного обмеженого періоду часу ті або інші види використання їх творів.

Ми погоджуємось з тлумаченням поняття «авторське право» запропонованим Лісовським А.К. на підставі аналізу Закону України «Про авторське право та суміжні права», як сукупності охоронюваних законом особистих немайнових та майнових прав автора, творчою працею якого створено твір, і майнових прав його спадкоємців й осіб, яким автор чи його спадкоємці передали свої авторські майнові права [80].

До основних завдань авторського права відносять:

1. Збагачення культурної спадщини суспільства. Завдяки розповсюдженню результатів творчої діяльності, їх доступності розвиваються

культурна, економічна, соціальна сфери, зокрема, видавнича справа, радіомовлення, телебачення, кінематограф, музична індустрія. Кожна з цих сфер у своїй діяльності використовує твори, що підпадають під охорону та отримує матеріальну вигоду [74]

2. Підтримку осіб, які створюють твори. Відповідно до ст. 445 ЦК України та ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» автор має право на винагороду у разі використання його творів. Розмір винагороди та порядок її виплати визначається договором між автором і видавцем (користувачами), і залежить від попиту на твір в процесі його використання.

Об'єкти – це те, на що спрямована діяльність. Законодавчими актами України, зокрема ЦК України (ст. 433) та Законом України «Про авторське право і суміжні права» (ст.8) закріплено, що до об'єктів авторського права належать: твори у галузі літератури, мистецтва та науки (романи, поеми, статті, та інші письмові твори; підручники, монографії, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично – драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори); комп'ютерні програми; наукові винаходи, компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; музичні та аудіовізуальні твори; інші твори [2; 14].

Проте, цей перелік не є повним. З стрімким розвитком науки, техніки та культури виникатимуть нові об'єкти, які відповідатимуть загальним ознакам твору.

Усі твори поділяються на оригінальні та похідні. Похідні, або залежні твори – це твори, які містять елементи різних творів, або творчі переробки інших творів (кіноадаптації, тексти перекладів тощо). Вони охороняються авторським правом як окремий об'єкт, але користуватися ними можна виключно за дозволом автора оригінального твору, не порушуючи авторських прав.

Суб'єкти – це особи, які здійснюють певну діяльність, мають права та обов'язків, і беруть участь у правовідносинах. Згідно з ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» суб'єктами авторського права є: автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права [2].

Авторське право автора заведено називати первісним, авторське право правонаступників – похідним.

Первісним суб'єктом авторського права є автор – фізична особа, яка створила оригінальний твір [2]. Авторське права на твір, за ідеєю презумпції авторства, належить тому, хто зазначений на оригіналі твору як автор доти, поки не буде наведено доказів іншого авторства.

До первісних суб'єктів авторського права також відносять фізичних або юридичних осіб, які, згідно з договором чи законом набувають прав на інтелектуальну власність.

Окрім первинних, існують і похідні суб'єкти авторського права: перекладачі, укладачі, автори літературних записів творів. Вказана категорія набуває авторські права від первинних суб'єктів: на основі наявного оригінального твору іншої особи, в результаті діяльності похідного суб'єкта (укладання, перекладу і т.д.) в них формується авторське право. Варто зазначити, що без початкового твору, похідні суб'єкти не набувають авторських прав.

Широке використання Інтернету сприяло перенесенню творів науки, літератури, мистецтва, зокрема наукових праць, книг, фільмів, аудіовізуальних творів, програм, баз даних у цифрове середовище.

Розміщення творів у мережі Інтернет відбувається у три етапи:

1 етап - завантаження об'єкта у цифровій формі на сервер, сайт чи у пам'ять комп'ютера;

2 етап - надання, за згодою автора, доступу до оцифрованого твору необмеженій кількості осіб;

3 етап - завантаження користувачем об'єкта, який захищається авторським правом, на особистий електронний пристрій і ознайомлення з ним [92].

Поширення інформаційних, телекомунікаційних та інтернет-технологій поряд з відкриттям нових можливостей для інтелектуальної творчості спричинило і необхідність правового захисту її результатів.

Найважливішим видом охорони інтелектуальної власності в Інтернеті виступає авторське право, тому що, по-перше, більшість матеріалів, що передаються Інтернетом (тексти, зображення, звукові сигнали) є творами в юридичному сенсі і, таким чином, є предметом авторського права; а по-друге, оскільки сама природа електронних телекомунікацій вимагає багатократного копіювання даних в процесі передачі їх каналами зв'язку та ознайомлення з ними необмеженого кола споживачів, природно, постають питання стосовно дотримання при такому копіюванні авторських прав [91].

Правовою основою законодавства у сфері охорони авторського права та його захисту в мережі Інтернет виступають міжнародні конвенції та договори. У грудні 1996 року Дипломатичною конференцією ВОІВ укладена спеціальна угода – Договір про авторське право. У його положеннях враховано розвиток інформаційних і комунікаційних технологій та їх вплив на створення і використання об'єктів авторського права в глобальній мережі. Зокрема запроваджено наступні положення: 1) комп'ютерні програми прирівняно до літературних творів, їх забезпечують однаковим рівнем захисту; 2) авторське право охороняє компіляції даних або іншу інформацію в будь-якій формі, які за підбором і розміщенням змісту є результатом інтелектуальної творчої діяльності; 3) авторським правом захищають упорядкування та селекцію матеріалів у базах даних; 4) автору надано право контролювати використання та поширення його твору; 5) заборонено обхід технічних засобів захисту твору й незаконну підміну (підроблення) інформації про авторство, що міститься у творі [54; 81].

В Україні регулювання норм авторського права на твори розміщені в глобальній мережі Інтернет здійснюється відповідно до положень Цивільного кодексу України, Законів України «Про авторське право і суміжні права» та «Про державну підтримку кінематографії в Україні». Останній був прийнятий у березні 2017 року у зв'язку зі стрімким зростанням порушень авторського права в мережі Інтернет.

Важливим етапом розміщення творів у мережі Інтернет, є надання доступу до оцифрованої копії твору. Розміщення творів в Інтернеті вважається законним лише тоді, коли особа, яка публікує твір має дозвіл автора чи особи, яка має авторське право. Такі твори є доступними для великої кількості людей у будь-якому часі та місці. Без цього етапу розміщення розглядатиметься таким, яке не відбулося.

В теорії та на практиці існують різні підходи щодо кваліфікації дій, пов'язаних з наданням доступу:

– перший підхід охоплює право автора на публічне сповіщення. Це право характеризується передачею творів в ефір за допомогою радіохвиль чи на віддалі за допомогою проводів, а не на наданні доступу до творів, коли ідеться про розміщення твору в Інтернеті [2];

– другий підхід охоплює право на опублікування або право на розповсюдження чи подання творів до загального відома публіки. Цей підхід є складнішим, оскільки існує неоднозначність щодо визначення понять. Згідно з І. Ващинцем в даній ситуації варто відмежовувати вищевказані авторські права. Зважаючи на міжнародні договори, чинне законодавство та досвід іноземних держав у галузі авторського права, дії з розміщення об'єкта авторського права в мережі Інтернет охоплюються виключними авторськими правами на відтворення та подання творів до загального відома публіки [40].

Автор має виключне право розпоряджатися своїми правами на твори, що розміщені в мережі Інтернет. Згідно з ч.2 ст. 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права» авторське право діє протягом життя і 70 років після смерті. Після зазначеного терміну твори стають суспільним надбанням, і будь-

хто має право користуватися ними. Законом передбачені й випадки вільного використання творів, що охороняються, таким чином, створюючи баланс між інтересами авторів та інтересами користувачів, які зацікавлені у вільному доступі до творів.

Створюючи сторінку в Інтернеті, користувач має такі можливості: 1) розміщувати гіпертекстові посилання на інші сайти; 2) використовувати безкоштовну графіку. Якщо графіка не згадується як «безкоштовна», її копіювання потребує спеціального дозволу; 3) розміщувати на ній зміст чужих сайтів; 4) копіювати і поєднувати інформацію з різних Інтернет-ресурсів для створення власного документа; 5) без дозволу вміщувати у свій документ чужі електронні матеріали, такі як електронна пошта; 6) без дозволу перенаправляти далі електронну пошту; 7) змінювати контекст і редагувати чужу цифрову кореспонденцію, таким чином змінюючи її зміст; 8) копіювати і вставляти чужі списки ресурсів на своїй сторінці; 9) копіювати і вставляти логотипи, іконки та іншу графіку (крім того, що чітко зазначено як «freeware») з інших сайтів на свою сторінку без відповідного дозволу.

Законом України від 23 березня 2017 року № 1977-VIII «Про державну підтримку кінематографії в Україні» суттєво покращується охорона авторських прав в цифровому середовищі, та розширюються можливості профільного Закону України «Про авторське право і суміжні права», Кримінального кодексу України, Цивільно правового кодексу України та Кодекс України про адміністративні правопорушення щодо: припинення порушень авторського права в мережі Інтернет; встановлення відповідальності за дії, якими створюють умови для таких порушень; пред'явлення позовів у спорах про порушення авторського права в мережі Інтернет [5].

Завдяки вказаному закону передбачена кримінальна відповідальність за вчинення дій, які порушують авторське право. До них віднесено камкординг, кардшейрінг, а також фінансування дій, які порушують авторське право (ст. 176 Кримінального кодексу України) [76].

Також, доповнено Закон України «Про авторське право і суміжні права» статтями, які визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет (ст. 52¹) та зобов'язання постачальників послуг хостингу щодо забезпечення захисту авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет» (ст. 52²). Зокрема, ст. 52¹ Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено можливість суб'єктам авторського права в разі порушення будь-якою особою їх авторського права, вчиненого з використанням мережі Інтернет, звернутися із заявою про припинення порушення до власника веб сайту та (або) веб сторінки, на якому (якій) розміщено або в інший спосіб використано відповідну електронну (цифрову) інформацію. Крім того, в статті наведено перелік вимог до заяви про припинення порушення. Статтею 52² Закону України «Про авторське право та суміжні права» розширено перелік дій, які порушують авторське право: 1) піратство у сфері авторського права й (або) суміжних прав; 2) камкординг, кардшейрінг; 3) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права та їхні майнові права, з урахуванням умов використання об'єктів авторського права цього Закону, а також зловживання посадовими особами організації колективного управління службовим становищем, що призвело до невиконання або неналежних розподілу й виплати винагороди правовласникам [2].

Тим самим законом доповнено ст. 114 Цивільно правового кодексу України ч. 5, яка передбачає, що позови, які виникають з приводу порушення майнових прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет подають за місцезнаходженням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності [5]. Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КупАП) доповнено двома статтями 164¹⁷ та 164¹⁸, якими передбачено покарання за: порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права з використанням мережі Інтернет (ст. 164¹⁷); та надання завідомо недостовірної

інформації у заявах про припинення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет (ст. 164¹⁸) [5; 68].

Отже, охорона авторського права, зокрема в мережі Інтернет, забезпечена низкою законодавчих актів які закріплюють основні положення захисту авторського права, що дозволяє вчасно реагувати й вирішувати питання щодо припинення порушення прав автора у випадку незаконного розміщення належних йому творів на веб-сайті або веб сторінці в мережі Інтернет.

Висновки до розділу 1

1. Інформаційне суспільство відображає сучасний стан розвитку цивілізації. Зі змісту проаналізованих поглядів сучасних вчених-правознавців стає зрозумілим, що сутність інформаційного суспільства здебільшого розкривається через поняття інформації та інформаційно-комунікаційних технологій. Інформаційним суспільством виступає суспільство, в якому інформація виходить на перше місце у всіх сферах його функціонування забезпечуючи поряд з високим рівнем розвинути інформаційних технологій, і залученість переважної більшості людей до виробництва, збереження, опрацювання і реалізацію інформації з подальшим перетворенням її на знання та інформаційно-комунікаційні технології.

До основних ознак інформаційного суспільства належить:

- перетворення інформації на найважливіший економічний ресурс суспільства та предмет масового споживання населення;
- значний вплив інформаційного сектора економіки на всі сфери людської життєдіяльності;
- розвинена інформаційна інфраструктура, яка забезпечує можливість отримувати будь-які необхідні для життєдіяльності знання та технології;
- зростання кількості використовуваних соціальних мереж, мобільних додатків як у повсякденному житті, так і в робочій діяльності.

2. Інтелектуальна власність сучасною правовою наукою визначається, як закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності в науковій,

літературній, художній і промисловій галузях. Об'єктами такої діяльності є ідеї, думки, міркування, образи, символи, що реалізовані в матеріальних носіях.

Право інтелектуальної власності має складну природу. З однієї сторони це невід'ємне право особи на результати власної інтелектуальної, творчої діяльності, а з іншої – це сфера права регулююча доступ до інформації в мережі Інтернет. Відповідно об'єктами права інтелектуальної власності є об'єкти авторського права і суміжних прав (літературні твори, художні твори, бази даних, програмне забезпечення, фонограми, відеограми, виконання творів).

3. Авторське право – це сукупність охоронюваних законом особистих немайнових та майнових прав автора, творчою працею якого створено твір, і майнових прав його спадкоємців й осіб, яким автор чи його спадкоємці передали свої авторські майнові права. Авторське право є один з основних видів охорони інтелектуальної власності в мережі Інтернет. На міжнародному рівні охорона авторського права в мережі Інтернет забезпечена конвенціями й договорами. Національне законодавство у сфері охорони авторського права в мережі Інтернет характеризується узгодженістю з вимогами міжнародних угод з правових норм використання Інтернету. Українським законодавством визначені види порушення авторського права в мережі Інтернет та відповідальність за них, а також затверджено механізм припинення порушення авторського права в мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

2.1. Аналіз причин правопорушень авторського права у мережі Інтернет

У світі високих технологій інтелектуальна діяльність стає основним видом діяльності все більшої кількості людей, що в свою чергу потребує формування відповідної правосвідомості щодо цінності права інтелектуальної власності. З розвитком об'єктів інтелектуальної власності виникають додаткові питання щодо їх захисту, особливо актуальними вони стали після появи та поширення мережі Інтернет, яка сприяє збільшенню можливостей порушення авторських прав [61].

Інтернет – всесвітня система об'єднаних комп'ютерних мереж, побудована на використанні маршрутизації пакетів даних, що утворюють глобальний інформаційний простір та яка слугує фізичною основою для веб-середовища. Термін «Інтернет» використовується для визначення не фізичної мережі, а для означення Веб і наявної інформації в ньому [122].

Світова мережа Інтернет забезпечує користувачам свободу доступу до інформації з будь-якої точки світу. Інформація передається в Інтернеті у вигляді літературних, музичних та аудіовізуальних творів, фотографій, ілюстрацій, малюнків, карт, планів, схем тощо. За його допомогою можна знайти як інформацію про діяльність різноманітних суб'єктів господарювання, органів державної влади, інформаційно-довідкові ресурси, науково-дослідні або навчальні установи, розваги, так і інформацію яка дозволяє індивідуалізувати учасників цивільного обороту: торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування, географічні зазначення походження товару, доменні імена [119].

Однак, поява Інтернету привнесла у життя людства поряд з вказаними зручностями і низку правових проблем, серед яких чи не найперше місце посідають авторсько-правові. По мірі того, як Інтернет буде все більше використовуватися як метод продажу і доставки інформації та результатів

творчої діяльності, який не знає паперу та державних кордонів, питання охорони прав інтелектуальної власності на матеріали, доступні через Інтернет, будуть набувати все більшої важливості [91]

Сучасні дослідники у сфері права визначають порушення авторського права як дії, спрямовані на протиправне використання об'єктів авторського права, що належать іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної вигоди [56].

В свою чергу, під порушенням авторських прав в мережі Інтернет розуміються будь-які прямі чи непрямі дії особи, спрямовані на порушення прав та інтересів суб'єктів авторського права, що їм надані законом або передбачені договором, здійснені за допомогою мережі Інтернет [64].

Згідно національного законодавства порушеннями авторського права у мережі Інтернет вважаються: будь-які дії, які порушують особисті немайнові права та майнові права авторського права; плагіат; піратство у сфері авторського права; ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних); дії, що створюють загрозу порушення авторського права; підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами; розповсюдження, ввезення в Україну з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права, з яких без дозволу суб'єктів авторського права вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі [2].

Вище зазначені дії вважаються «прямими» порушеннями авторського права. Зазначений перлік, на думку А. В. Кирилюк, потрібно доповнити так званими «непрямими» порушеннями авторського права. «Непрямі» порушення авторського права – дії, якими не порушують власне права на об'єкт авторського права, однак вони створюють умови для вчинення такого порушення. До таких порушень належить розроблення спеціальних технологій, за допомогою яких можна усунути технічні засоби захисту об'єктів авторського права або ж змінити чи вилучити інформацію про законного правовласника на

певному об'єкті авторського права [64]. Загалом такі протиправні дії опосередковано спрямовані на порушення авторського права, за допомогою них створюють сприятливі умови для безпосереднього вчинення «прямих» порушень авторського права, про які йшлося вище

З наведеного переліку порушень авторського права найбільш частим порушенням виступає плагіат. Плагіат – це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Однією з найважливіших умов його поширення є розвиток Інтернету, що спричиняє неконтрольований рух інформації обсяги якої постійно збільшуються. Плагіат – це хвороба Інтернету, де нема жодного контролю за обігом літературних творів, статті копіюються, компілюються з іншими джерелами, в результаті отримуємо новий твір, встановити першоджерела якого не представляється можливим. Плагіатом також є несанкціонований переклад і подання перекладеного тексту як свого власного без посилання на першоджерело. Проте, якщо при використанні ідей або змісту чужих творів здійснюється з посиланням на них, тоді дане діяння не є плагіатом. Особливість плагіату полягає в тому, що здійснюється присвоєння чужого авторства, що призводить до порушення майнового та немайнового права автора [47].

Наступним поширеним видом порушення майнових прав автора у соціальних мережах виступає піратство. Його сутність зводиться до копіювання і розповсюдження мережею Інтернет фільмів, музичних композицій, художніх творів, комп'ютерних ігор та інших об'єктів без згоди на це особи, яка має авторське права [97]. Поширеними методами отримання піратського контенту в мережі Інтернет виступають: прямі завантаження; стрімінг відео; торрент-трекер; приватні трекери, які доступні лише запрошеним особам [132].

Піратство завдає збитків багатьом суб'єктам авторського права: автор не отримує винагороди, видавці – прибутку та клієнтів, споживач – користується неякісним товаром, держава – не одержує коштів і скорочує фінансування

культури, в результаті під загрозою опиняється розвиток національної культури [129].

Незахищеність правовласників при здійсненні електронної торгівлі об'єктами інтелектуальної власності, а також практично безкарна діяльність піратів призводить до ситуації, коли інвестовані в розробку будь-яких інформаційних продуктів кошти не приносять прибутку, тому компанії вимушені створювати складний доступ до своїх розробок, скорочувати чи взагалі згорнути виробництво.

Не менш розповсюдженим порушенням авторського права в мережі Інтернет виступає незаконне відтворення чужого сайту лише з незначними змінами зовнішніх атрибутів, як-то назва, логотип, контактні-довідкові дані. Без змін залишаються переважно стрічка новин, нормативно-правові акти, що не охороняються авторським правом та рекламна інформація. Внесення вказаних змін дозволяє шахраєві, за рахунок використання імені та грошей вкладених конкурентом у рекламу продукції, розширювати обсяги реалізації власних послуг не витрачаючи додаткових фінансових ресурсів, не докладаючи інтелектуальних зусиль на створення нового сайту, розробки нових оригінальних програм з пошуку інформації або ж її графічного оформлення.

Дизайн сайту, як його художнє оформлення, залежно від конкретних обставин в літературі визнається об'єктом авторського права, на зразок твору образотворчого мистецтва, або промислового зразка у випадку виключної унікальності та самоцінності розробленого дизайнерського рішення [126].

З метою економії читачеві часу на пошук потрібних книг, надання можливості маловідомим авторам стали популярними створені електронні бібліотеки. Вони являють собою онлайн-ресурс, де розміщуються літературні твори, які можуть бути переглянуті користувачами Інтернету.

Незважаючи на відчутні переваги електронних бібліотек є і недоліки у їх роботі. Вони здебільшого пов'язані з порушенням авторських прав шляхом порушення цілісності творів переданих електронним бібліотекам. Такі бібліотеки, згідно з Законом України «Про авторське право і суміжні права» без

дозволу автора та без виплати йому винагороди мають право робити репрографічне відтворення творів, що відрізняються від оригінального твору. Проте електронні бібліотеки не мають права ні оцифрувати (відтворювати) твір, ні розміщувати його на сайті, до чого вони часто вдаються. Крім того, твори не купують, а знаходять в Інтернеті, за такої ситуації права автора легко порушити, адже неможливо бути впевненим, що читач зберігає книжку лише для власного користування, а не зробить цифрову копію. Остання будучи ідентичною оригіналу знаходиться у легкому доступі і є значно дешевшою. Видавництва, так само як і автори можуть втратити прибуток від продажу примірників твору [42; 44].

Крім вище наведеного, потребують також правового врегулювання питання пов'язані з реєстрацією доменних імен користувачів. Інформація розміщується на сайтах, що мають так звані доменні імена. Вони не є формою інтелектуальної власності, але виконують функцію ідентифікації, подібну тій, яку виконують знаки для товарів і послуг, надаючи необхідні орієнтири користувачам глобальної мережі. На відміну від порядку реєстрації товарних знаків, доменні імена вільно реєструються за правилом першості. Відтак їх реєстрація породжує певні суперечності у сфері охорони прав інтелектуальної власності, оскільки із двох компаній, які законно використовують однакові торговельні знаки щодо різних класів товарів, лише одна може зареєструвати доменне ім'я, що відповідає її торговельній марці, тоді як інша компанія змушена обирати інше доменне ім'я [56]. Можливість вільного вибору доменних імен та діюче правило першості дозволяє недобросовісним підприємцям реєструвати, завдяки низькій вартості, величезну кількість доменних імен, використовуючи їх як для власних потреб так і виставляючи їх з часом на продаж або пропонуючи компаніям – власникам відомих знаків для товарів і послуг за досить значні суми [33].

Для вирішення вище окреслених проблем в галузі авторського права постає необхідність систематизації права інтелектуальної власності у сфері охорони матеріалів та інших об'єктів, що передаються Інтернетом, особливо в

умовах переходу на інноваційну модель розвитку вітчизняної економіки, у час, коли інформація стає все більш вагомим фактором виробництва та все ціннішим об'єктом цивільного обігу [124].

Однак, збільшення обсягу прав інтелектуальної власності або ж запровадження складної процедури їх здійснення, натомість, призведе до обмеження прав користувачів Інтернету. Саме тому завданням сучасного права інтелектуальної власності є досягнення справедливого рівномірного балансу інтересів власників прав та користувачів об'єктів інтелектуальної власності, які розміщені в Інтернеті. Внаслідок зміни форми з паперової на електронну літературних творів, наукових праць, малюнків та перенесення фільмів, комп'ютерних програм в цифрове середовище виникає реальна загроза фальсифікації цих творів, створення високоякісних та досить дешевих копій, їх широкого розповсюдження з порушенням авторських прав. Користувачі комп'ютерів отримують можливості запису з подальшим їх відтворенням на будь-якому побутовому пристрої [57].

Тією площиною в мережі Інтернет, де фактично відбувається порушення прав інтелектуальної власності, є веб-сайти, які вже стали самостійним об'єктом докладання творчої й інтелектуальної діяльності. Вони містять наступні об'єкти інтелектуальної власності: доменне ім'я, унікальна адреса, дизайн, наповнення сайту, програмне забезпечення та інші [77].

Однак, незважаючи на широке вживання в нормативних актах поняття «офіційний сайт» до теперішнього часу на рівні законодавства немає чіткого і однозначного визначення терміна «веб-сайт». Здебільшого користуються його визначенням наведеним у п.1.3 наказу Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 № 327/225 «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади»: «веб-сайт – це сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами,

що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет» [19].

I.M. Рассолов, розглядаючи сайт як базу даних, що становить собою сукупність гіпертекстових документів, визнає копіювання матеріалів з сайту порушенням майнових прав автора сайту як відтворення бази даних, розповсюдження, модифікація та інше використання. У випадку відтворення частини сайту, що є самостійним твором, що охороняється авторським правом, та подальшого використання копії вченим визначається наявність порушення і прав автора сайту, і прав автора статті [107].

При копіюванні інформації з веб-сайту потрібно звернути увагу на повідомлення про авторське право, яке розміщується на сторінці. В ньому зазначається чи можна копіювати з сторінки матеріали й вставляти їх у інші документи, дозволяється чи ні, завантажувати дані матеріали з мережі, роздруковувати їх і як широко можна це робити. У випадку, якщо такого повідомлення про авторське право немає або, якщо будь-яка із бажаних операцій не передбачена повідомленням про авторське право то особі необхідно отримати спеціальний дозвіл. Для його отримання надсилається запит на адресу розробника Інтернет-сторінки. У більшості випадках такий дозвіл можна легко отримати. Особливо це відноситься до тих випадків, коли матеріали є частинкою рекламної сторінки. Проте існують випадки відмов у такому дозволі. Її запитувач може отримати коли інформація стосується власності, наприклад тексти є літературними творами власності, фотографії й графічні зображення є художніми творами, будь-які ж відео- та звукові файли – аудіо-візуальними. Комп'ютерні програми також можуть одержати охорону як твори літературні. Якщо на одній сторінці знаходяться декілька об'єктів інтелектуальної власності то необхідна згода власника на копіювання кожного об'єкта. У випадку, якщо дозвіл ввійти до визначеної та захищеної (наприклад, паролем) сторінки вже є, тоді з впевненістю можна запевнити, що копії

дозволені. В цей же час відсутні підстави вважати, що на сьогодні в цій проблемі визначені чіткі правила [104]

Для роздрукування сторінки необхідно отримати дозвіл, для цього достатньо звернутися до позначки про авторське право, яке розміщено на веб-сторінці. Багато сайтів надають змогу роздруковувати сторінки, проте деактивують команди «paste», «copy» і «save as». Крім цього, також використовуються такі технічні засоби захисту інформації які унеможливають роздрукування сторінки, не звертаючись при цьому до обхідних шляхів (як приклад, копіювання з допомогою клавіші «print screen»).

Сьогодні є досить популярним спосіб написання прихованих знаків на веб-сторінках, що зберігаються при копіюванні й повторному розміщенню інформації, він містить знак копірайту й інформацію про автора, географічного зображення чи тексту. Однак, даний спосіб поки що більше використовується за кордоном, в той час як в Україні більшість власників веб-сайтів навіть не знають про його існування, крім того це досить непроста технічна процедура, для здійснення якої потрібно звертатися до спеціалістів і нести додаткові витрати.

При створенні сторінки в мережі Інтернеті, користувач отримує такі можливості: розміщувати текстові посилання на інші сайти; використовувати безкоштовну графіку, якщо ж графіка не зазначена як «безкоштовна», тоді для її копіювання потрібен спеціальний дозвіл; розміщувати на ній зміст чужих сайтів; без будь-якого дозволу вміщувати чужі електронні матеріали у власний документ, на кшталт електронної пошти; без жодного дозволу перенаправляти електронну пошту; копіювати інформацію і поєднувати її з різних Інтернет-ресурсів задля створення особистого документа; копіювати й вставляти іконки, логотипи і іншу графіку на власну сторінку із інших сайтів без дозволу на те; змінювати контекст й редагувати чужу цифрову кореспонденцію, як наслідок змінивши її зміст; копіювати й вставляти чужі списки ресурсів на власній сторінці.

Отже, хоча Інтернет і надав можливість в рази швидше і простіше розміщувати й користуватись інформацією порівняно із засобами, які використовувалися раніше (диски, роздруківки тощо), користувач цілком може зіткнутися із певними проблемами виникаючими як наслідок того, що практично вся інформація Інтернет мережі є захищеною авторським правом. До такої інформації належать новини, оповідання, програмне забезпечення, сценарії, картини, графіка [93.]

Доменне ім'я це адреса мережевого з'єднання, за допомогою якої комп'ютер підключається до Інтернет мережі. Доменне ім'я фігурує в законодавстві України про інтелектуальну власність лишень опосередковано. Так, відповідно до п. 4. ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» доменне ім'я - це ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті [10].

В свою чергу, воно не є об'єктом права власності у її юридичному традиційному розумінні, так як не може перебувати у власності жодної особи, а «закріплюється» (делегується) за зацікавленим учасником інформаційного обміну і має позначати відповідні сайти задля ідентифікації їх в Інтернет мережі. Власник доменного ім'я не отримує жодного документа державного зразка, що підтверджував би його право власності. Для реєстрації домену необхідна обов'язкова наявність таких документів: Свідоцтва України на знак для товарів і послуг, виданого повноважним державним органом («Держпатентом»). У разі відсутності такого свідоцтва – договір про передачу права власності на знак або ліцензійну угоду.

Доменні спори займають велике місце в судовій практиці. Оскільки за позовом власника знаку для товарів й послуг до власників інтернет - платформ, де незаконно розміщуються доменні імена з використанням торгівельних марок суди відмовляють у задоволенні вимог, аргументуючи тим, що у таких випадках слід звертатися саме до осіб, які реєструють у мережі Інтернет доменні імена з використанням знаків для товарів і послуг, з порушенням прав їхніх власників [131].

Визначити компанію, яка здійснює реєстрацію домена в мережі Інтернет не є проблемою, оскільки це можна здійснити за допомогою ресурсу -, де кожен запитувач має можливість одержати всю необхідну інформацію про реєстратора. Не зважаючи на досить легкий спосіб визначення реєстратора, ідентифікація особи, яка реєструє домен не здійснюється. Саме тому є висока ймовірність того, що реєстратор й особа, що фактично здійснила реєстрацію, насправді можуть виявитись двома зовсім різними особами.

Однією із причин порушень авторських прав – є небажання користувачів платити за ліцензійне програмне забезпечення і за легальну аудіо- та відеопродукцію, яка розміщена в мережі Інтернеті. За даними корпорації «Microsoft» за 2020 рік, майже 75% продукції, яка розміщена в мережі використовують не ліцензійно.

Проблема недотримання авторського права в мережі Інтернет, постала доволі давно, і основним джерелом її виникнення та розвитку залишається питання анонімності користувача в безмежному віртуальному просторі. Труднощі ідентифікації користувача Інтернет-мережі є підґрунтям неможливості визначення структурного складу правовідносин, що відбуваються у віртуальному просторі. Додаткові складнощі у пошуку порушників виникли після набуття у червні 2010 року сили законом України «Про захист персональних даних» № 2297–VI від 01.06.2010. Якщо до його прийняття фізичну особу, на яку був зареєстрованим домен, можливо було ідентифікувати з допомогою спеціального сервісу «WHOIS» призначеного для допомоги у пошуку інформації про доменне ім'я сайту то вже після червня 2010 року вся інформація щодо власника домену (фізичну особу) закрита. Всі звернення до провайдера з проханням надання будь-яких відомостей про особу реєстранта безрезультатні і будь-які дії, що стосуються домену провайдер погоджується здійснити лише на запит суду або правоохоронних органів [35].

Власники права яких порушуються в мережі Інтернет можуть звернутися до суду з позовом до реєстратора і витребувати у відповідача інформацію щодо реєстранта, або ж можуть звернутися до правоохоронних органів з відповідною

заявою. Даний механізм захисту прав є незмінним, незважаючи на велику кількість порушень та необхідність законодавчого закріплення швидшого і простішого способу захисту своїх порушених прав. Слід зауважити, що у січні 2016 року корпорація США «ICANN», що адмініструє доменні зони верхнього рівня, ухвалила документ, який затвердив рекомендації, щодо отримання власником виняткових прав, у провайдерів, персональних даних реєстрантів. Власник або його уповноважені представники можуть отримати доступ до особистої інформації лише тих реєстрантів, що звинувачуються у порушенні прав інтелектуальної власності, у тому разі коли: доменним ім'ям порушуються права власника товарного знаку; доменне ім'я відсилає до веб-сайту, на якому порушуються авторські права; доменне ім'я відсилає до веб-сайту, де порушуються права власника товарного знаку.

Для отримання даних достатньо звернутися до власника веб-сайту зі скаргою, яка містить вимогу видалення або позбавлення можливості доступу до інформації, що порушує авторські права. Для цього власник авторського права надає провайдеру: іменний номер реєстрації товарного знаку; інформацію, достатню для ідентифікації авторського права; заяву про те, що він діє сумлінно; докладні дані про власника (ім'я, контактна інформація). Після отримання такого запиту провайдер зобов'язаний проінформувати реєстранта про нього і, залежно від ситуації, або розкрити особисті дані реєстранта, або надати мотивовану відмову.

В Україні схожа практика була викладена в законопроекті «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», який нажаль був відкликаний у 2017 році з розгляду у Верховній Раді України і відправлений на доопрацювання. У документі передбачено право суб'єкта авторських і суміжних прав звернутися до власника веб-сайту зі скаргою, що містить вимогу видалення чи позбавлення можливості доступу до інформації, що порушує його авторські або суміжні права. Поряд із поданням такої скарги передбачена і можливість направляти власникові веб-сайту запити щодо надання даних про користувачів, що розмістили на веб-сайті

інформацію, що порушує авторські та (або) суміжні права, а постачальникові послуг хостингу – про власника веб-сайту [16].

Після звернення власника порушених авторських прав до суду, виникає проблема, щодо доведення факту порушення прав, оскільки в Україні не діє механізм за яким потерпілий міг би роздрукувати сторінку з мережі Інтернет з порушенням, засвідчити її нотаріально та подати як протокол огляду доказів.

Що ж до сайтів з піратським відео- та аудіо-контентом, тут є серйозною проблемою те, що більшість даних ресурсів зареєстровані за кордоном. І хоча чимала кількість «піратів» вже навіть перенесли власні сервери в Україну, величезна кількість сайтів і доменів мають закордонну адресу «прописки».

Одним із найефективніших та, на жаль, недооцінених правовласниками засобів запобігання порушенню їхніх прав є контракти. Якщо правильно оформити контракти, то власники авторських і суміжних прав отримують ширші повноваження щодо контролю за використанням їхніх творів ніж ті, що надаються їм відповідно до законодавства.

Окрім порушень авторських прав, актуальним для Інтернет-мережі є питання порушення інтелектуальних прав на товарні знаки (торговельні марки) для товарів і послуг. Переважна частина таких правопорушень полягає у використанні чужих товарних знаків у доменах. Так як, при реєстрації доменів (окрім доменів «.ua») в нашій державі не потрібно наявності у реєстранта виняткових прав інтелектуальної власності, відповідно, зареєструвати домен із використанням чужого товарного знака чи схожого з ним не складає труднощів. І цим дуже активно користується значна кількість реєстрантів фізичних осіб. В цьому випадку реєстратор доменних імен і адміністратор жодної відповідальності не несуть, посилаючись на те, що вони насправді не мають можливостей і повноважень для проведення експертиз щодо порушення прав третіх осіб.

В такій ситуації є очевидним, що потрібно як можна оперативніше розпочати внесення змін до чинного законодавства України задля захисту прав авторів.

2.2. Національний досвід захисту авторського права інтелектуальної власності в мережі Інтернет

У XXI столітті майже кожна друга технологія під'єднана до світової мережі Інтернет, який став популярним завдяки можливості швидко знайти потрібну інформацію. Поряд із технологічним вдосконаленням можливостей Інтернету у накопиченні та представленні необхідної інформації спостерігається і зростання кількості порушень при користуванні об'єктами інтелектуальної власності. Причини таких порушень обумовлені, як наявністю вільного доступу до цих об'єктів, так і прагненням користувачів мережі отримати прибутки без жодних фінансових затрат [66].

Вказана ситуація загострює питання щодо забезпечення захисту авторського права на об'єкти інтелектуальної власності розміщені в мережі Інтернет. Зусиллями міжнародної наукової спільноти прийнято низку законодавчих актів та напрацьовані способи вирішення наявних проблем у сфері захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Пусковим механізмом розв'язання цієї проблеми став Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання фонограми прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. Він гарантував забезпечення охорони прав власника при проведенні електронної торгівлі його творами через Інтернет [50].

Однак, єдності у поглядах щодо можливості забезпечити охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності традиційними способами поки що не спостерігається [86].

Переважно західні дослідники вважають, що охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності викладені в Інтернеті традиційними способами неможлива, оскільки власність взагалі втрачає будь-яке значення в інформаційному суспільстві. Тому, виникає об'єктивна необхідність створення нового інституційного середовища у якому гарантією захисту права на інтелектуальну власність будуть виступати моральні норми. Прихильники зазначеного підходу звертають увагу на зміни у людській психології, системі

мотивацій, переваг, норм поведінки та акцентують увагу на виникненні нової - інформаційної моралі, в якій доступ до інформації отримує етичне значення. Відтак кожна особистість виявляє зацікавленість не лише у власних знаннях, а й у доступі до цих знань всіх членів суспільства [63].

Відповідно до іншого підходу, охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності необхідна та можлива традиційними способами, тобто внесенням необхідних змін у національне та міжнародне законодавство. Для розв'язання питань розміщення товарів у мережі Інтернет було прийнято рішення, що таке розміщення можливе лише з дозволу правовласника. Відповідно до Договору з авторського права, автори літературних та художніх творів володіють виключними правами дозволяти будь-яке сповіщення своїх творів до загального відома, у т. ч. шляхом доступу до цих творів з будь-якого місця, в будь-який час, за власним вибором представників публіки. Крім того, країни можуть переносити та відповідним чином поширювати на цифрове середовище обмеження та вилучення, прийняті відповідно до Бернської конвенції. З метою недопущення несанкціонованого розповсюдження об'єктів права інтелектуальної власності в цій сфері нині активно використовуються такі захисні методи, як шифрування, паролі, водяні знаки, контроль доступу, електронні конверти тощо [37].

В Україні захист прав суб'єктів авторського права забезпечується українським законодавством.

Головний закон України – Конституція України гарантує, що ніхто не має права без згоди громадянина використовувати або поширювати результати його творчої діяльності [1]. Захист авторського права громадян України у мережі Інтернет також визначено основним завданням в указі Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» № 928/2000 від 31.07.2000.

Згідно із законодавством України за порушення авторських прав передбачена цивільно-правова, адміністративна та кримінальна відповідальності.

Найбільш поширеною виступає цивільно-правова відповідальність. Вона спрямована на захист прав автора інтелектуальної власності та відшкодування заподіяних йому збитків. Способами захисту права інтелектуальної власності є закріплені законодавством матеріально-правові заходи примусового характеру за допомогою яких здійснюється визнання, відновлення порушеного права інтелектуальної власності, а також вплив на порушника [24.]. Відповідно ст. 16 ЦК України до способів захисту авторського права відносять: визнання права автора на свій твір; відшкодування збитків, стягнення незаконно отриманого доходу і виплату компенсації, що задовольняє майновий інтерес потерпілого [14].

Зазначені способи можуть реалізуватись у одній з двох форм захисту:

– неюрисдикційна форма – сповіщення порушника (або власника веб-сайту) про порушення авторського права з подальшою вимогою видалити матеріал або вказати ім'я справжнього автора;

– юрисдикційна форма – звернення автора або його уповноваженої особи до суду з позовом про порушення авторського права та проханням припинити незаконне використання твору.

Досить часто перший варіант виступає передумовою другого, оскільки позивачу необхідно надати суду максимальну кількість доказів своєю правоти: фіксоване звернення до порушника зі спробою досудового врегулювання питання, експертиза на тотожність творів, посилення на веб-сторінку сайту, де незаконно розміщено твір, свідоцтво про авторське право тощо [27].

Адміністративна відповідальність, згідно з ст. 164¹⁷ КУпАД, передбачає покарання у вигляді лише штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення тягнуть за собою накладення штрафу від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [68].

Кримінальна відповідальність є більш суворою. У ст. 176 Кримінального Кодексу України (далі – КК України) закріплено конкретні види порушення авторського права та види покарань за їх здійснення. Покарання передбачає не лише штраф (від двохсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), але і виправні роботи або позбавлення волі. Тривалість виправних робіт становить близько двох років. Термін ув'язнення залежить від кількості учасників, перебування їх на державних посадах, повторюваності здійснення злочину та розміру матеріальної шкоди. Якщо злочин здійснено однією особою і вперше термін покарання не перевищує двох років, у випадку повторних дій, або за змовою сторін позбавлення волі збільшується на строк від двох до п'яти років, а для службових осіб – від трьох до шести років [76] .

Питаннями захисту авторських прав в мережі Інтернет поряд з законодавцями опікується і низка сучасних вітчизняних вчених. Ця проблематика відображена у працях Аврамова О.Є., Арданова О., Бежевця А. М., Важкої К.А., Волинця А., Голіцина Д., Коваленка І.А., Коваленка Є.В., Пастухова О., Разіна О.І., Хоршева Ю.О., Шверка М. та інших. На підставі їх аналізу можна умовно виділити два напрямки вирішення проблеми захисту авторських прав. Перший полягає у проведенні комплексу заходів із захисту авторського права безпосередньо перед розповсюдженням інтелектуального продукту в Інтернеті. Другий напрямок стосується захисту уже порушених авторських прав.

В рамках першого напрямку вбачається необхідним проведення цифрової ідентифікації об'єктів авторського права та розширення технічних засобів захисту авторського права ще до їх порушення.

Для цифрової ідентифікації потрібно: створити веб-депозитарій, що дозволяє фіксувати об'єкти інтелектуальної власності у мережі Інтернет і закріплювати їх правовий статус; розробити індивідуальні розпізнавальні частини доменних імен; використовувати: цифровий підпис, який ідентифікує справжнього автора знімаючи таким чином будь-які сумніви про приналежність твору; різні ідентифікаційні програмні коди (код ISBN - призначений для

захисту фонограм; ISAN - дозволяє ефективно захищати фільми та інші аудіовізуальні твори; цифровий ідентифікатор DOI - супроводжує твори або їх частини, дозволяючи тим самим простежити «долю» об'єкта в торговому обороті; існують і інші програмні коди, що дозволяють порушити цілісність твору при неправильному його використанні); використовувати спеціальні знаки: для фонограми, відеограми – «©»; для торгової марки – «®»; для твору – «©»; цифрові водяні знаки, у яких записана інформація про особу, що написала твір [61; 92].

До технічних способів захисту авторського права відносять: криптографічне перетворення матеріалів, що дає змогу обмежити або повністю виключити можливість копіювання творів; захист від копіювання шляхом обмеження кількості можливих копіювань файлу; перевірку кількості випадків використання творів розміщених в мережі та стягнення платні за таке використання (цифрові сертифікати, клірингові центри, конверти управління правами, продаж фізичних копій, коди доступу); обмеження функціональності, за якої автор надає користувачеві таку частину примірника твору, яка дозволяє скласти загальне уявлення та визначитись з доцільністю його придбання; встановлення «годинникової бомби», за якої власник авторських прав розповсюджує функціонально повноцінний об'єкт інтелектуальної власності, але встановлює дату, після якої доступ до нього буде неможливим, або ж передбачає закриття доступу до твору після певної кількості користувань (наприклад, після перегляду комп'ютерного файлу 20 разів його буде неможливо більше продивитися); укладання контрактів, які можуть надати власникам авторського права ширші повноваження щодо контролю за використанням їхніх творів, ніж ті, що надаються їм відповідно до законодавства; звернення до клірингових центрів, які проводять ліцензування авторських прав на твори розміщені в Інтернеті; використання «криптографічних конвертів» - програмне забезпечення, яке зашифровує твори так, що доступ до них може бути отриманий лише із застосуванням належного ключа до шифру, а ключ зазвичай надається за певну плату; використання

знаку охорони авторського права (знак копірайту), який складається з трьох елементів: знаку ©, найменування (ім'я) правоволодільця, рік першого випуску [34; 67; 92;108].

Технічні способи захисту авторського права забезпечують і перевірку кількості випадків використання творів розміщених в мережі та стягнення платні за таке використання. Така перевірка здійснюється за допомогою наступних прийомів:

- придбання апаратних засобів, які здійснюють захист від несанкціонованого копіювання твору викладеного в Інтернет. Встановлений пристрій підраховує випадки використання творів і автоматично визначає рахунок який підтримується центральною базою. Апаратний засіб здатний забезпечити платежі власнику авторського права навіть коли користувач отримав копію твору від третьої особи;

- застосування прикладних виконуваних програм. Вони завантажуються з Інтернету і є частками інформації, яка передається із серверу продавця на комп'ютер користувача. Виконувана програма працює під час конкретного сеансу зв'язку та стирається з оперативної пам'яті комп'ютера після його завершення. Випадки використання виконуваних програм, а отже і інформації із серверу продавця, легко піддаються обчисленню, оскільки ці програми мають завантажуватися у комп'ютер користувача під час кожного сеансу зв'язку;

- видача цифрових сертифікатів – це електронний файл де зазначені права (наприклад, право на доступ, завантажування, перегляд тощо) та термін їх дії протягом яких власнику надається доступ до файлів, що містять твори;

- звернення у клірингові центри. Власники авторського права надають кліринговим центрам повноваження з ліцензування своїх прав на твори розміщені в Інтернеті. Користувач сплачує збір за видачу ліцензії такому кліринговому центру, а той в свою чергу розподіляє отримані кошти серед власників прав;

- продаж фізичних копій. Продаж фізичних копій творів, наявних в Інтернеті лишається ефективним способом обчислення кількості випадків використання творів.

На думку низки сучасних вітчизняних вчених і дослідників (Важка К.А., Галінська С. С., Коваленко Є.В.) один із способів збереження авторських прав творів викладених в мережі Інтернет полягає у розміщенні їх в електронних бібліотеках. Але вони повинні бути спеціалізованими та науковими. Для дотримання у таких бібліотеках майнових та немайнових авторських прав вбачається за доцільне передбачення: платної реєстрації в електронних бібліотеках, або ж оплати за завантаження книги, надання автору частини із зазначених коштів у вигляді винагороди, чи запровадження для користувачів розгалуженої системи доступу, вид якого визначався б за рішенням автора [42; 66].

Автор твору для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права, вартість нанесення якого на електронний примірник твору розміщеного в Інтернеті, на відміну від вартості його нанесення на кожную «жорстку» копію, є практично нульовою, проте правовласнику необхідно враховувати, що форма розміщення знаку має бути зручною для користувачів. Достатнім для сповіщення користувачів про існування авторських прав на певні види творів, вважається розміщення знаку охорони на заставці, що з'являється на екрані комп'ютера перед використанням програми або на початку відеогри [44].

В рамках другого напрямку - захист авторського права в Інтернеті у разі його порушення – постраждалий повинен здійснити наступні кроки.

Перш ніж, розпочинати процес доведення порушення авторського права, автор має довести, що саме він є автором. У якості доказу авторського права, при виникненні суперечливої справи щодо його встановлення, використовується патент на промисловий зразок, що захищає оригінальне оформлення окремих сторінок сайту та авторське свідоцтво на оригінальну текстову частину сайту, базу даних, комп'ютерну програму, тобто захист усіх

елементів сайту [11; 128]. Якщо такого свідоцтва немає, то потрібно знайти першу редакцію твору, на якому вказано автора.

Після виявлення такого факту в першу чергу потрібно його зафіксувати забезпечуючи таким чином документування доказів порушення права на об'єкти інтелектуальної власності.

Поширеними способами фіксування правопорушень авторського права в мережі Інтернет є:

- скріншот Інтернет-сторінки, де незаконно опубліковано твір. Це найпростіший спосіб фіксації порушення авторського права. Однак, сьогодні, в епоху процвітання фейків та розвитку технічних засобів, якими можна підробити інформацію, юристи не рекомендують користуватися даним методом. Адже власник веб-сайту може змінити дату публікування твору, і в результаті довести правдивість порушення авторського права, завдяки скріншоту, буде складно;

- запис на електронний носій у вигляді відеофайлу. Простий спосіб, однак, як і попередній, не рекомендується використовувати, адже не дає гарантій, що відео не є змонтованим, і що дата запису не є підробленою;

- друкування інтернет-сторінки за допомогою комп'ютера. Така роздруківка дає змогу знайти точну адресу сторінки та дату друкування. Це також простий спосіб, який не гарантує автентичності: можна змінити у налаштуваннях комп'ютера дату, чи внести інші зміни;

- фіксація в Інтернет-архіві «Wayback Machine». Інтернет-архів «Wayback Machine» – це веб-архів, що зберігає копії сторінок веб-сайтів [27]. Він дозволяє зберігати вміст з сайтів, які вже не існують. Особа, чії права були порушені, може за допомогою опції «Saveragenow» зберегти сторінку, на якій розміщено її твір, і надати у суді її як доказ тоді, коли правопорушник завчасно видалить твір зі своєї сторінки;

- протокол огляду Інтернет-сайту. Він складається спеціально призначеною людиною або адвокатом за підсумками проведеного огляду Інтернет-сайту;

– висновок експерта про розміщення твору на сайті у певний проміжок часу. Експертиза призначається для встановлення факту розміщення на веб-сайті твору з недотриманням авторських прав на нього, а також ступеня його тотожності оригіналу у тому випадку, коли порушник робив спроби внести до нього певні зміни. Цей спосіб є найбільш ефективним у встановленні факту порушення [41].

Відповідно до ст. 57 Цивільного процесуального кодексу України доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Такими доказами можуть виступати публікації спірних об'єктів на матеріальних носіях, нотаріальне засвідчення дати створення твору, дані пошукових Інтернет-систем, Інтернет-провайдерів, хостінг-провайдерів тощо.

Наступний крок, згідно з законом України «Про державну підтримку кінематографії в Україні», полягає у встановленні особи, яка порушила авторське право шляхом звернення до власника веб-сайту. Згідно з вказаним законом суб'єкт авторського права реалізовує неюрисдикційну форму, тобто може звернутися до власника веб-сайту з заявою про припинення порушення, а також зобов'язує власників веб-сайтів вказувати на сайті адресу електронної пошти та номер телефону [110]. Якщо таких відомостей немає, то одним із способів отримати інформацію про власника є надсилання адвокатського (або судового) запиту постачальнику послуг веб-сайту, на якому порушується авторське право.

Після фіксування правопорушення потрібно самостійно чи через уповноважену особу подати до суду заяву на захист своїх прав та вимогу отримання компенсації за те, що без відома автора використовувалась його інтелектуальна власність.

Згідно з постановою пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» суд повинен встановлювати чи перебуває веб-сайт і

опублікована на ньому інформація в розпорядженні особи, яка виступає відповідачем, а також чи є у позивача підтверджений факт, що саме дана особа порушила авторське право. Відповідачем у таких справах може виступати як власник домену, так і сам провайдер, який дозволив на своєму сервері розміщення домену, що став віртуальною територією порушення авторського права. Проте вони виступають відповідачами лише у випадку наявності інформації про фізичну або юридичну особу, що є адміністратором серверу чи домену [18].

В подальшому проводиться засідання суду на якому приймається рішення по справі. У разі доведення факту порушення авторського права чи встановлення наявності дій, що створюють загрозу їх порушення, спираючись на закон України «Про авторське право і суміжні права» може винести одне з наступних рішень: відшкодування збитків та моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням з визначенням розміру відшкодування, стягнення з порушника авторського права і (або) суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення, виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, замість відшкодування збитків або стягнення доходу, заборону опублікування творів, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників, публікацію у пресі інформації про допущене порушення, виплату автору компенсації тощо [2].

На практиці вагому доказову базу зібрати дуже складно через те, що дані адміністратора серверу чи домену зазвичай є невідомими, що практично унеможливляє подання позову до суду. Крім того, спір через порушеного права авторства має розглядатися за місцем знаходження відповідача, а отже, якщо сайт, домен, провайдер тощо, зареєстрований у іншій країні то судова справа має проводитися саме у цій державі. Це, у свою чергу, створює ще один проблемний аспект захисту авторських прав у мережі Інтернет

Виходячи з вище зазначеного, можна зробити висновок, що контроль за порушенням авторського права в Інтернеті на сьогоднішній день є досить

ускладненим, саме тому в умовах сучасності авторам найбільш доцільно піклуватися про захист своїх законних прав заздалегідь, використовуючи поряд з різноманітними технічними засобами захисту і національну нормативну – правову базу у якій визначений порядок дій у разі порушення авторського права.

2.3 Міжнародний досвід захисту авторських прав в мережі Інтернет та перспективи його застосування в Україні

Проблема захисту авторських прав в мережі Інтернет в наш час викликає все більший інтерес, оскільки немає однозначної для всіх країн позиції. Інтернет як глобальна комп'ютерна мережа складається із менших комп'ютерних мереж, пов'язаних між собою і є відносно новим засобом комунікації, що переживає етап стрімкого розвитку.

Одна із перших країн, яка почала активну боротьбу із порушенням авторських прав в мережі Інтернет є Франція. У 2009 році був розроблений закон про дотримання авторських прав Hadopi, відповідно до якого користувача, тричі спійманого на скачуванні піратського контенту, позбавляли доступу у всесвітню павутину на строк 3-12 місяців. Однак він виявився не ефективним і був скасований. Уже у жовтні 2010 року Національною асамблеєю Франції прийнятий закон «Про три кроки». Завдяки цьому влада отримала право на повне прослуховування трафіку, а також на сповіщення по електронній пошті тих, хто активно викачує з мережі піратські програми та мультимедійний контент у файлообмінних мережах. Для дотримання авторських прав в Інтернеті була введена система контролю - «трикрокова». Спочатку користувача, що нелегально розміщає або завантажує файли у мережі, будуть попереджати по e-mail, потім йому відправлятимуть листа за місцем проживання. Якщо ж надалі продовжується порушення авторського права, тоді органи влади зможуть відключити порушника від Інтернету. Закон встановив, що «пірати», які ігнорують попередження надіслані електронною поштою втрачають доступ до Інтернету терміном на 1 рік, сплачують штраф, а у

окремих випадках нести кримінальну відповідальність і відбувати тюремне ув'язнення. Закон також зобов'язав інтернет-провайдерів перехоплювати і передавати органам державної влади дані про людей, які займаються розповсюдженням піратських матеріалів. Відносно таких осіб передбачено порушення кримінальних справ. Відносно користувачів піратської продукції, санкції французьким урядом не передбачені [95; 105; 112].

У Сполучених Штатах Америки з 1998 року діє закон «Про авторське право у цифровому тисячолітті» який встановлює та регулює механізм припинення доступу до матеріалів, щодо яких є підозра у порушенні авторських прав, а також схему відповідальності провайдера за порушення даних прав в мережі Інтернет. Відповідно до цього закону суб'єкти мають право вимагати видалення тих об'єктів авторського права, які були розміщені без дозволу автора [58].

Після внесення у 2016 році поправок закон став передбачати відповідальність провайдера за порушення прав в Інтернеті. Також, в країні впроваджена програма Copyright Alert. Її завдання полягають у відстеженні розміщеного в мережі нелегального контенту і перешкоджанню його скачування користувачами. Порушникові надсилається до шести попереджень, якщо він не робить висновків, тоді стосовно нього вводяться санкції у вигляді зниження швидкості Інтернету, накладання штрафу, виконання виправних робіт. В комплексі з вище вказаним проводиться моніторинг діяльності піратських сайтів, результатом якого є їх закриття цих сайтів [95]. Такі заходи є довгостроковими і розраховані на кілька місяців. Управлінням національної безпеки США протягом 2017 року проводився моніторинг піратських сайтів, що дозволив зібрати значну доказову базу, яка сприяла, через суд припиненню роботи кількох піратських сайтів з розповсюдження контенту, який охороняється законом.

У США успішно застосовується такий спосіб запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, як висвітлення інформації з найрезонансніших кримінальних справ у ЗМІ і популярних серед суспільства

сайтах. Такий захід запобігання довів свою ефективність і чинить стримувальний вплив на правопорушників, сприяє запобіганню досліджуваним злочинам.

Американський уряд у боротьбі з контрафакцією посилив відповідальність іноземців за порушення авторського права в мережі Інтернет. З 2011 року відносно таких осіб застосовується екстрадиція із заборonoю в подальшому повертатися до США. Дане правило діє незалежно від того, в якій країні світу розміщуються сервери правопорушників.

Бурхливий розвиток інтернет-технологій в Китаї сприяє поряд з його економічним процвітанням і великому зростанню кількості правових суперечок пов'язаних з дотриманням авторських прав при укладанні інтернет-угод, здійсненні фінансових інтернет-операцій, наданні інтернет-послуг тощо. вирішуючи зазначену проблему уряд Китаю зобов'язав всіх блогерів проходити обов'язкове реєстрування при цьому вказуючи персональні дані та номери телефонів. В свою чергу, інтернет-компанії повинні перевіряти вміст інформації представленої на своїх сайтах і електронних сторінках та у разі виявлення заборонених відомостей їх видаляти і ставити до відома спецслужби. Фірма Tencent, власник популярного в Китаї інтернет-месенджера QQ, дає спецслужбам можливість моніторити повідомлення користувачів, здійснюючи пошук за конкретними словами. Китайська версія Skype дозволяє перехоплювати повідомлення, що містять певні слова або надіслані певними користувачами, зберігаючи їх на сервері разом з даними про IP-адресах. З 2017 року у країні розпочав роботу Інтернет-суд. До його компетенції віднесені справи, пов'язані з порушенням прав інтелектуальної власності, розголошенням комерційної таємниці в мережі Інтернет, шахрайством в онлайн-торгівлі, укладенням в режимі онлайн боргових контрактів. Подання позовів і порушення справ відбувається через сайт суду, а засідання транслюються через мережу Інтернет в он-лайн режимі [29; 55; 60].

У Великій Британії відповідальність за інтернет-піратство несуть недобросовісні користувачі. Головний спосіб боротьби з піратами полягає у

позбавленні їх можливості заробляти на рекламі. Для захисту авторських прав при поширенні продуктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет у 2010 році прийнятий закон «Про цифрову економіку». Основні його положення полягали у наступному. У разі вчинення порушення вперше передбачається лише попередження, за наступні – провайдер може обмежити доступ до Інтернету, або взагалі відключити доступ до нього для порушника. У разі, якщо завантажений контент використовувався в комерційних цілях, тоді передбачений штраф у розмірі до 50 тис. фунтів стерлінгів. При цьому, відповідальність за порушення авторських прав несуть конкретні користувачі, а власники веб-сайтів можуть її уникнути [95].

Для боротьби з особами, які користуються послугами нелегального «піратського» контенту також уже більше 10 років застосовується так званий принцип «трьох ударів». Правовласники застосовуючи механіку notice-and-takedown відстежують порушників і відправляють скарги їхнім інтернет-провайдерам. Останні добровільно надають їм дані вказаних клієнтів. Після перших двох порушень клієнти отримуватимуть інформаційні попередження. А після третього користування «піратським» контентом власники авторських прав зможуть звернутись до суду щодо відключення передплатників [120].

Англійські поліцейські залучають до боротьби з інтернет-піратством і рекламні компанії. Прикладом такої співпраці може виступати їх спільний проєкт, що отримав назву «Операції креатив». Мета таких заходів полягає у обмеженні нелегального доступу до контенту, захищеного авторським правом. Правовласники повідомляють про нелегальне розміщенні контенту, поліція зв'язується з власником і пропонує узаконити поширення. Якщо контакту з власником ресурсу немає, можуть зняти з делегування домен і включити сайт до списку Infringing Website List. На нього орієнтуються менеджери з продажу реклами. Зв'язуються також з платіжними системами, соцмережами та іншими сервісами, які допомагають нелегальному сайту заробляти, і відключають їх. Поряд з попередженням порушників, обмеженням їм доступу до мережі

Інтернет, накладання штрафів поліцією також проводяться і арешти злочинців [112].

У Німеччині також функціонує система «трьох попереджень» у разі порушення авторських прав. Провайдери щомісячно надають персональні дані порушників власникам об'єктів інтелектуальної власності, які надсилають листи порушникам з пропозицією заплатити компенсацію і видалити матеріали. У разі відмови порушникам у судовому порядку присуджується штраф або визначається термін позбавлення волі. Відповідно до законодавства штраф і навіть ув'язнення можуть отримати рекламні компанії і їх співробітники, у разі розміщення своїх оголошень на піратських сайтах. Провайдери зобов'язані видаляти піратських контент зі своїх ресурсів та здійснювати моніторинг за певними параметрами файлів розміщеними в зоні їх відповідальності [112].

У Іспанії боротьба з порушенням авторських прав в мережі Інтернет здійснюється на підставі закону Лассаля або «Закону про податок на Google», який був прийнятий у 2016 році. Закон зобов'язав Google здійснювати фінансову оплату авторам чиї новинні матеріали розміщувались на його новинному сервісі «GoogleNews». Законом також передбачено накладення штрафів на порушників авторських прав, рекламодавцям і платіжним системам забороняється працювати з інформаційними ресурсами які помічені у піратстві. Робота з вирішення питання захисту авторських прав впровадженням даного закону не обмежився. У 2020 році на державному рівні був винесений для розгляду «Закон Тобіна», який передбачає, що за використання цифрових послуг потрібно сплачувати податок. Потрібно відмітити, що вказана законодавча активність іспанського уряду принесла свої результати. Зокрема, за даними Міністерства культури Іспанії у період з 2015 по 2019 роки відсоток людей, які скачують піратські матеріали зменшився з 18,3% до 5,1% [38; 112].

Італія у протидії інтернет-піратству використовує методику схожу на англійську «Операцію креатив». Спеціальний комітет в складі італійської системи правосуддя спільно з рекламною індустрією та індустрією контенту знаходять порушників і інформують про них правоохоронців [112].

Ізраїль, веде активну боротьбу з піратством на законодавчому рівні. Правовим підґрунтям такої боротьби виступає закон «Про авторське право» прийнятий у 2007 році і доповнений певними змінами у 2011 році. На початку 2019 року до закону були прийняті поправки, які безпосередньо стосуються питань пов'язаних з онлайн-піратством та захистом авторських прав. З їх урахуванням відповідно до цього закону: по-перше, порушником авторського права є особа, яка переслідує комерційні інтереси; по-друге, суд має повноваження вимагати від провайдерів повного або часткового обмеження доступу до джерела контенту, захищеного авторським правом; по-третє, позивач має право подати клопотання щодо розкриття провайдером даних про порушника.

Відбуваються зміни і в кримінальному законодавстві, яке регулює сферу авторського права, робиться все, щоб зникла різниця між захистом прав в середовищі фізичних носіїв та в мережі Інтернет. Тепер порушення авторського права шляхом опублікування твору в Інтернеті є таким же кримінальним злочином як і продаж копії захищеним авторським правом продукту на фізичному носії [111].

Швеція ще яких 10-15 років тому була батьківщиною піратської партії Pirate Bay, місцем, де нелегальне скачування і поширення піратського контенту було звичною річчю. Все змінилось у 2016 році, коли уряд взявся за користувачів сервісу BitTorrent. Відповідно до чинного законодавства спочатку направляються листи позивачів інтернет-користувачам на їх IP-адрес з прохання припинити неправомірну діяльність. У разі відсутності необхідного реагування, провайдерів через суд зобов'язують розкрити особисті дані IP-адрес інтернет-піратів та здійснюється притягнугих до відповідальності [32].

Один з найбільш лояльних стосовно користувачів Інтернету, але при цьому один з найзаплутаніших, антипіратський закон у Нідерландах. Так, дозволено завантажувати фільми, книги, музику і навіть піратські матеріали у некомерційних цілях для власного користування. Однак, за завантаження, без відповідної ліцензії, програмного забезпечення передбачене покарання, як і за

використання торрент-треків та поширення піратських матеріалів. Покарання виражається зазвичай у оплаті штрафів різної вартості [82].

У Канаді для захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті застосовуються спеціальні заходи до порушників. Такі заходи передбачають накладання штрафів за порушення авторських прав та застосування спеціальних засобів захисту. Останні включають системи обміну файлами. Вказані системи дозволяють автору інформувати провайдера про те, що йому завантажено контент або твір із порушенням прав.

У Новій Зеландії у 2011 році прийнято закон, відповідно до якого Інтернет-провайдерам зобов'язані тричі письмово попередити осіб, які займаються незаконним файлообміном про здійснювані ними порушення. Якщо і на далі ця особа продовжує порушувати авторські права, тоді до неї застосовуються заходи відповідальності, зазвичай пов'язані з обмеженнями у користуванні Інтернетом протягом певного часу.

В цілому, в Японії діють одні з найсуворіших покарань за привласнення чужої інтелектуальної власності. У 2019 році до законодавства були внесені зміни згідно з якими: порушення авторських прав набули статусу справ публічного обвинувачення, тобто притягати до суду за піратський контент не чекаючи скарг від авторів; введено заборону на торрент-трекери, що містять гіперпосилання на скачування файлів. Їх власників позбавлятимуть волі на строк до 5 років і штрафувати на суму до 50 000 доларів; поширювачі нелегального контенту можуть позбутися волі на строк до 10 років або отримати штраф близько 90 000 доларів; за скачування неліцензійної музики користувачеві загрожує термін до 2 років в'язниці і штраф близько 18 000 доларів. Крім того, тепер законом заборонено протиправне завантаження журналів та академічних текстів [39].

Таким чином, закордонними державами приділяється належна увага питанням захисту інтелектуальної власності на товари та послуги, які розповсюджуються через мережу Інтернет. В кожній країні існує законодавча база розроблена на підставі міжнародних угод так і з урахуванням власної

специфіки для захисту інформації. Відповідальність за порушення авторських прав розповсюджується поряд з самим правопорушником і на провайдерів, які розміщують її на своїх сайтах. До порушників авторських прав застосовуються заходи, як адміністративного так і кримінального впливу. Спочатку порушників попереджають про необхідність припинення протиправної діяльності, потім обмежують доступ до мережі Інтернет, накладають штрафи, а у разі відсутності очікуваного результату можуть позбавлятися волі на термін від кількох місяців до кількох років. Провайдерів зазвичай зобов'язують: вилучати видалення ті об'єкти авторського права, які були розміщені без дозволу останнього, а також надавати відповідним органам влади інформацію про людей, які розповсюджують піратські матеріали.

Висновки до розділу 2

1. З'ясовано, що порушення авторських прав в мережі Інтернет – це будь-які прямі чи непрямі дії особи, спрямовані на порушення прав та інтересів суб'єктів авторського права, що їм надані законом або передбачені договором, здійснені за допомогою мережі Інтернет.

Виділяються два види порушень авторського права в мережі Інтернет: прямі та непрямі порушення. До перших належать: плагіат; піратство; незаконне відтворення чужого сайту, маніпуляції пов'язані з юридичними прогалинами в питанні реєстрації доменних імен користувачів, порушення цілісності творів електронними бібліотеками. До других відносять спеціальні технології, які можуть усунути технічні засоби захисту об'єктів авторського права або здійснити певні маніпуляції з інформацією про законного власника об'єкта авторського права.

Основними причинами порушення авторських прав в мережі Інтернет є:

- відсутність законодавчо затвердженого права особи, яка володіє авторськими правами вимагати від власника веб-сайту видалити чи позбавити можливість доступу до інформації, що порушує її авторські права;

- недосконала законодавча база та недостатня правова обізнаність власників авторських прав з питань юридичного контролю за використанням їхніх творів;

- правова необізнаність переважної більшості користувачів Інтернет в питаннях інтелектуальної власності, кримінальної, цивільної, адміністративної відповідальності за правопорушення, які вчиняють в Інтернеті, а також недотримання норм правової культури під час використання мережі Інтернет.

- анонімність користувача в віртуальному просторі та їх небажання користуватись ліцензійним програмним забезпеченням і легальною аудіо- та відеопродукцією;

- складність пошуку та з'ясування імені власника домену, як фізичної особи.

2. Згідно із законодавством України за порушення авторських прав передбачена цивільно-правова, адміністративна та кримінальна відповідальності.

Захист авторського права на інтелектуальну власність розміщену в мережі Інтернеті проводиться за двома напрямками.

Перший пов'язаний із здійсненням комплексу заходів безпосередньо перед розміщенням інтелектуального продукту в Інтернеті. Він реалізується шляхом проведення цифрової ідентифікації об'єктів авторського права, розширенням технічних засобів захисту авторського права. Технічні засоби захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет, як неюрисдикційна форма захисту у галузі інформаційних технологій дістали найбільшого поширення. Однак вони не можуть гарантувати надійності, оскільки будь-який захист може бути усунений іншими технічними засобами.

Другий напрямок стосується юридичного захисту порушених прав автора об'єкта інтелектуальної власності розміщеного в Інтернеті. Він включає: перевірку наявності документів підтверджуючих права на об'єкт; фіксацію факту скоєння правопорушення в Інтернеті; з'ясування особи правопорушника; направлення претензії правопорушнику з пропозицією врегулювати

правовідносини у позасудовому порядку; звернення до контролюючого органу із заявою про здійснений порушення; подання в судові органи позовної заяви до правопорушника; отримання рішення суду; виконання рішення суду. Недолік даного підходу полягає у тому, що не завжди вдається досягнути бажаного результату, оскільки при використанні способів захисту не завжди враховується специфічність порушення та місця його вчинення.

3. Законодавство зарубіжних країн забезпечує правовий захист авторських прав і запобігання їх порушенню в мережі Інтернет. В низці країн (Ізраїль, Німеччина, США, Франція, Японія) встановлено кримінальну відповідальність за дії, пов'язані з порушенням авторських прав в мережі Інтернет. Кримінальна відповідальність настає не тільки за вчинення порушення або підготовку до вчинення порушення авторського права в мережі Інтернет, а й навіть за дію, що спрямована на їх порушення.

Досвід Франції, Великої Британії, Ірландії та інших зарубіжних країн засвідчив ефективність практики блокування та обмеження доступу до сайтів з піратським контентом, навіть без рішення суду. Усвідомлюючи важливість боротьби з досліджуваними злочинами, країни розробили та впровадили державні програми й стратегії боротьби з такою злочинністю. Такі програми передбачають проведення освітніх заходів для підвищення професійного рівня співробітників правоохоронних органів, налагодження комунікації між поліцією та громадянами в режимі реального часу, використання новітніх технічних розробок для запобігання та виявлення злочинів тощо.

РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

3.1. Удосконалення адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності в Україні

За оцінками міжнародних експертів станом на кінець 2019 року займає 118 місце у світі за рівнем захисту прав інтелектуальної власності, поступившись Молдові і навіть Китаю, який відомий на весь світ своїм копіюванням технологій [90].

Виправлення ситуації можливе завдяки цілеспрямованому аналізу законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності з подальшим виділенням напрямків, які в першу чергу потребують адміністративно-правового вдосконалення.

До таких напрямків, вітчизняні науковці відносять: нормативно-правовий, організаційний і технічний. Вони мають різну важливість. Одні є вузьконаправленими і придатні лише для окремих об'єктів інтелектуальної власності, а інші, навпаки охоплюючи майже всі категорії об'єктів забезпечують захист на них прав інтелектуальної власності [83].

Нормативно-правове удосконалення захисту прав інтелектуальної власності є основним напрямком і полягає у забезпеченні прав та свобод суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності, шляхом впровадження змін до вітчизняного законодавства з урахуванням досягнень ЄС. Вдосконалення адміністративно-правового захисту, у межах вказаного напрямку, полягає в уніфікації нормативно-правової бази щодо інших галузей законодавства: цивільного, адміністративного, кримінального та інших.

У сфері інтелектуальної власності відбувається досить багато правопорушень різного характеру. У зв'язку з цим заходи адміністративної відповідальності є об'єктивно необхідними засобами забезпечення законності у цій сфері. Підставою такого виду юридичної відповідальності є адміністративне правопорушення, під яким розуміється винне протиправне діяння фізичної або юридичної особи, що посягає на охоронювані законом суспільні відносини в

галузі інтелектуальної власності, інших законних економічних інтересів фізичних та юридичних осіб, за яке Кодексом України про адміністративні правопорушення встановлена адміністративна відповідальність. Підставою такого виду юридичної відповідальності є адміністративне правопорушення, під яким розуміється винне протиправне діяння фізичної або юридичної особи, що посягає на охоронювані законом суспільні відносини в галузі інтелектуальної власності, інших законних економічних інтересів фізичних та юридичних осіб, за яке КУпАП про адміністративні правопорушення встановлена адміністративна відповідальність [68].

Інтернет у сучасному світі став важливим ринком збуту. Продажі в режимі поточного часу стали частиною повсякденного життя внаслідок зростаючої доступності Інтернету. Не залежно від посилення боротьби з підробками у мережі Інтернет актуальним для суб'єктів інтелектуальної власності залишається питання про підтвердження фактів порушення їх авторських прав різними Інтернет-сайтами.

Сама процедура збору та обробки доказів виявилася нескладною – при огляді Інтернет сторінок нотаріус повинен переконатися в тому, що на зазначеному сайті розміщена інформація, що порушує права та інтереси заявника. Після необхідної перевірки і роздрукування матеріалів, які є доказами, нотаріус посвідчує Інтернет сторінки і складає протокол огляду сайту.

До протоколу огляду сайту додаються всі необхідні матеріали, що є доказами факту правопорушення (роздруковані та завірені Інтернет сторінки, аудіо-, відео- і графічні об'єкти). Щоб створити забезпечення доказів у Інтернеті від фізичної особи, потрібно надати паспорт, а від юридичної особи — повний пакет правовстановлюючих документів [89].

Вказаний шлях дозволить особі, інтелектуальні права якої порушено або існує загроза їх порушення, швидко зафіксувати протиправну поведінку відносно неї. Однак, негативна сторона такого підходу полягає у тому, що нотаріуси є державні, є приватні, також є державні нотаріальні архіви, які можуть посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та

вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [7]. За наявності такої розгалуженої нотаріальної структури можуть виникнути підстави для зацікавленості останніх у вирішенні конкретної справи. Тому, на наш погляд, доречніше обов'язок фіксації та збереження електронних доказів покласти на одну державну установу.

Наступна проблема власника авторського права полягає у тому, що він не може законним чином негайно припинити неправомірне використання його інтелектуальної власності. Зволікання можуть призвести до формування ринку збуту правопорушника, закріплення контрафактним товаром або продукцією вигідного положення на ринках збуту, а це, в свою чергу, призведе до того, що правопорушнику не потрібно вже буде використовувати право інтелектуальної власності, потреба себе вичерпає за рахунок реклами і попиту, а тому судові рішення, яке буде прийняте в результаті, не матиме того ефекту.

Тому, для того, аби не допустити виникнення такої ситуації, дуже важливо імплементувати норму Директиви № 2004/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС про забезпечення прав на інтелектуальну власність щодо попередніх та попереджувальних заходів. Залежно від конкретного випадку і за наявності обґрунтованих фактів використовуються заборонні або виправні заходи, спрямовані на унеможливлення запобігання у подальшому порушення прав інтелектуальної власності.

Відповідно до цієї норми суд, за клопотанням зацікавленої особи, може:

- 1) накласти на ймовірного порушника судову заборону, яка розрахована на запобігання будь-якому неминучому порушенню прав на інтелектуальну власність, або заборонити на тимчасовій основі і за умови періодичних штрафних платежів в передбачених національним правом випадках продовження заявлених порушень даного права, або пролонгувати термін надання гарантій, спрямованих на забезпечення надання компенсації правовласнику; судову заборону також може бути накладено за тих же умов на посередників, чийми послугами користуються треті особи в порушення права на інтелектуальну власність; приписи проти посередників, чийми послугами

користуються треті особи в порушення авторських або суміжних прав, підпадають під дію Директиви 2001/29/ЄС;

2) визначити порядок вилучення або передачі сумнівних товарів, які можуть порушувати право на інтелектуальну власність, щоб запобігти їх надходженню в канали торгівлі або руху по ним [53].

Науковцями звертається увага на невідповідність санкцій статей Кодексу України про адміністративні правопорушення ступеню важкості самого протиправного діяння, яке посягає на право інтелектуальної власності. Зокрема Г.С. Римарчук пропонувала внести наступні доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення та, відповідно, посилити адміністративну відповідальність порушників, а саме: а) санкцію КУпАП щодо розміру штрафу при визначенні вартості одного примірника товару, а також визначення санкції норми залежно від суспільної шкоди вчиненого правопорушення доповнити словами: «...попередження, а у випадках повторного вчинення правопорушення — накладення штрафу»; б) санкцію ст. 51-2 КУпАП після слів «...накладення штрафу ... з конфіскацією» доповнити формулюванням «...та подальшим знищенням чи переробкою незаконно виготовленої продукції, обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення» [109].

Михальський О. О. пропонує переглянути санкції проти порушників права інтелектуальної власності, вказані у ст.ст. 164-3, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13 КУпАП. На думку науковця сума збитків, нанесених правовласнику, повинна включати такі аспекти, як втрата доходу, понесена правовласником, або неправомірна вигода, отримана порушником, і, відповідно, будь-яка моральна шкода, заподіяна правовласнику. В якості альтернативи, наприклад, у випадках, в яких було б важко визначити розмір реального збитку, сума збитків може бути отримана з таких елементів як авторський гонорар або винагорода, які мали б місце, якби порушник просив дозвіл на використання даного об'єкту права інтелектуальної власності. Мета полягає не в тому, щоб ввести обов'язок передбачити сумарні збитки, а в тому, щоб надати компенсацію на основі

об'єктивних критеріїв, а також врахувати витрати, понесені правовласником, наприклад, витрати на виявлення і дослідження порушення, тощо [85].

Проблемним для власників інтелектуальної власності залишається законодавчо не урегульоване питання комерційного (фірмового) найменування. У сучасних умовах розвитку ринкової економіки і як наслідок – зростання конкурентної боротьби різних суб'єктів господарювання особливого значення набуває ідентифікація учасників економічного обороту. Вони зацікавлені у формуванні позитивного ставлення до себе, завоювання визнання на ринку, а це можливо тільки тоді, коли споживачі й інші виробники зможуть правильно ідентифікувати самого суб'єкта та його діяльність. Одним із критеріїв ідентифікації є фірмове найменування. Правове регулювання відносин щодо фірмових найменувань здійснюється різними нормативно-правовими актами. Але ці акти не можуть дати відповідей на багато питань, пов'язаних із виникненням, використанням та припиненням права на фірмове найменування. Відсутність окремого закону, який би містив визначення фірмового найменування, врегулював спірні питання, що виникають у цій сфері, встановлював належний захист права на фірму, ускладнює практичне здійснення суб'єктами цивільного обороту прав, пов'язаних із даними суспільними відносинами. Прийняття відповідного закону сприятиме удосконаленню державного регулювання конкурентного середовища та розвитку ринкових відносин.

Розв'язання вказаної проблеми, на думку Ю.Л. Бошицького, може бути реалізовано прийняттям Закону України «Про охорону прав на торговельні марки, географічні зазначення та комерційні найменування». Такий закон повинен встановити правовий режим для трьох об'єктів інтелектуальної власності: торговельної марки, географічного зазначення та комерційного найменування. Стосовно останнього потрібно надати йому визначення, встановити вимоги до формування змісту та особливості правової охорони [36].

Адміністративно-правові засоби, що впливають на захист прав інтелектуальної власності, можуть бути реалізовані тільки через

правозастосовний процес. У загальному вигляді він являє собою реалізацію норм права щодо конкретної життєвої ситуації. На правозастосовний процес, який здійснюється у сфері захисту інтелектуальної власності здійснюють певний вплив, як економічні закони так і технологічний процес у секторі економіки.

Важливість другого напрямку – організаційного – доводить досвід країн Європейського Союзу. Він свідчить, що дотримання закону у сфері інтелектуальної власності багато в чому залежить від ефективності організації роботи та злагодженості дій органів виконавчої влади.

Заходи з удосконалення адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності організаційного характеру найперше спрямовані на скорочення бюрократичних процедур та адміністративних бар'єрів. До останніх відносять нормативно-правові акти, що ускладнюють інтелектуальну діяльність, розвиток чинної законодавчої бази, розробку нових нормативних актів, забезпечення стабільності окремих нормативно-правових актів. Вони повинні вживатися на відомчому рівні, на рівні взаємодії державних служб України, а також на міждержавному рівні.

Чинна система органів виконавчої влади України у сфері інтелектуальної власності сформувалась у результаті реалізації заходів Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні (прийнята 1 червня 2016 року) [4; 73].

Ідеологія реформи була сформульована дещо раніше в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України 12.01.2015 року № 5/2015 де необхідність реформи захисту інтелектуальної власності пояснювалася потребою вектора безпеки, місцем та роллю держави в економічній сфері в умовах демократії і інтеграції в ЄС [23].

В процесі реформи передбачалось створити трьохвидову систему органів виконавчої влади, яка включала: міністерство, департамент, нагляд. Завдання міністерства полягали у: розробці державної політики у відповідній сфері управління, попередженні та нейтралізації виникаючих проблем і негативних

тенденцій, прогнозуванні для вирішення довгострокових завдань. Департамент визнавався самостійним органом виконавчої влади, що утворювався безпосередньо для здійснення спеціалізованих функцій, в тому числі і застосуванні заходів державного примусу. На нагляд покладалось здійснення вузькоспеціалізованих контрольних функцій міжгалузевого характеру, в тому числі і застосування заходів відповідальності за порушення встановлених правил.

У ході адміністративної реформи трьохвидова система концептуально збереглася, але була скоригована й остаточно юридично оформлена у 2014 році постановою Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади». Система органів виконавчої влади стала складатись з: міністерства, служби та агентства [21]. Останні зміни щодо організації діяльності у сфері інтелектуальної власності були внесені у травні 2020 року [51].

Однак, вказана нормотворча діяльність не дозволила в повній мірі розв'язати проблему створення ефективного механізму державного управління у сфері захисту інтелектуальної власності. Проблема ця продовжує залишатися актуальною. Незважаючи на адміністративні перетворення в системі виконавчої влади, говорити про ефективне державне управління у сфері захисту інтелектуальної власності, у зв'язку зі створенням Національного офісу інтелектуальної власності не доводиться, адже в законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» питання захисту інтелектуальної власності не розглядаються [17].

Третій напрям вдосконалення адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності включає заходи технічного характеру, які дозволять підвищити рівень захисту зазначених прав в галузі контролю за переміщенням товарів через митний кордон України, що містять об'єкти інтелектуальної власності, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Заходи щодо захисту прав інтелектуальної власності здійснюються відносно розміщених під митні процедури товарів, що містять об'єкти авторського права і суміжних прав, товарні знаки (знаки обслуговування) і найменування місць походження товару, включені за заявою правовласника в митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності до митного реєстру.

Харченко О.С. зазначає, що закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» № 202-ІХ містить чимало новел, серед яких можна виділити: розширення переліку об'єктів права інтелектуальної власності, сприяння захисту яких здійснюється під час переміщення товарів через митний кордон України; упровадження термінів «контрафактні товари», «піратські товари», «товари, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності» [123].

Адміністративно-правовий захист прав інтелектуальної власності повинен мати комплексний характер. У зв'язку з цим необхідно активно використовувати технічні засоби захисту продукції від контрафактних товарів. Слід погодитися з позицією науковців про те, що підтримкою для боротьби з контрафактними товарами щодо окремих видів продукції могли б стати заходи в галузі технічного регулювання – включення анти контрафактної норми в технічні регламенти, встановлення як одного із завдань підтвердження відповідності та державного нагляду недопущення контрафактної продукції на ринок. Правовласники в такому випадку повинні тісно взаємодіяти з державними органами. У контексті розв'язання цього питання закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації актів законодавства ЄС у сфері технічного регулювання» передбачає ряд заходів, у тому числі внесення змін до КУПАП [3].

Вирішення питань щодо використання і обігу прав інтелектуальної власності можливе завдяки системному, комплексному підходу. Важливими ознаками такого підходу є: системність механізму захисту; комплексність методів захисту; дотримання оптимального балансу приватних і публічних

інтересів; наднаціональний інститут адміністративно-правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності щодо контрафактних товарів як правова основа функціонування механізму захисту; опора на міжнародні стандарти у галузі транскордонного захисту прав інтелектуальної власності; співвідношення з системою правового захисту прав інтелектуальної власності на внутрішньому ринку держав на території ЄС.

У цьому аспекті значущим є застосування адміністративної відповідальності. Важливим ресурсом розвитку та вдосконалення адміністративно-правового захисту інтелектуальної власності є якісно новий рівень взаємодії всіх суб'єктів, які беруть участь у процесах створення та використання інтелектуальних ресурсів. Ефект у вирішенні будь-якого питання досягається тоді, коли до цієї роботи поряд з органами влади залучаються інститути громадянського суспільства. У сфері інтелектуальної власності вони представлені низкою громадських організацій, які об'єднують фахівців-практиків у сфері інтелектуальної власності.

Таким чином, удосконалення адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності в Україні здійснюється за трьома напрямками: нормативно-правовим, організаційним і технічним. Вони взаємопов'язані та нерозривні в реалізації. Нормативно-правовий напрям забезпечує вдосконалення законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності у напрямку уніфікації нормативної бази з питань захисту прав інтелектуальної власності, що дозволить забезпечити максимальну ефективність. Організаційний напрям включає заходи, спрямовані на оптимізацію структури суб'єктів захисту, об'єднання зусиль різних органів державної влади, недержавних установ та громадських організацій, визначення подальших шляхів розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності. Технічний напрям спрямований на покращення митного адміністрування в галузі контролю за транскордонним переміщенням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, за допомогою інформаційних технологій.

Реалізація вказаних напрямів дозволить підвищити ефективність адміністративно-правового захисту всієї системи правової охорони й захисту інтелектуальної власності.

3.2. Удосконалення законодавства у сфері застосування заходів цивільно-правової відповідальності за порушення майнових прав інтелектуальної власності

Проблема захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет залишається для України актуальною, оскільки майже будь-яка діяльність людини так чи інакше пов'язана з використанням об'єктів інтелектуальної власності. У зв'язку з цим, питання дотримання авторських прав, суміжних прав, патентних прав, а також цивільно-правової відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності є надзвичайно актуальними.

Відповідальність за порушення авторських прав інтелектуальної власності в Україні будується переважно відповідно до існуючого приватного права. Лише у деяких випадках, поряд із цивільно-правовими застосовуються і публічно-правові методи: адміністративно-правові і кримінально-правові. Використання останніх обмовлено необхідністю боротьби з сплеском правопорушень у сферу торгівлі продуктами інтелектуальної власності.

В Україні цивільно-правові способи захисту виключно прав інтелектуальної власності відображені у статті 432 ЦК України. Спираючись на неї суд може прийняти рішення, про:

- застосування негайних заходів із запобігання порушенню прав інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених в цивільний оборот з порушенням прав інтелектуальної власності, та знищення таких товарів;

- вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням прав інтелектуальної власності, або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь;

- застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єктів права інтелектуальної власності;

- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення прав інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо цього порушення [14].

Зазначені положення деталізуються спеціальними законами у сфері інтелектуальної власності. Наприклад, відповідно до ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» суд може постановити вилучити чи конфіскувати всі контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права та (або) суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту [2].

Під пристальною увагою правоохоронних структур перебуває діяльність Інтернет-ресурсів, які використовують об'єкти інтелектуальної власності: музичні твори, фото- та відеозображення тощо. Показовою в цьому плані є припинення роботи близько півсотні сайтів, які продавали музичні твори, порушуючи авторські права. У зв'язку з цим дуже актуальним є вирішення питання, хто повинен нести відповідальність за правопорушення, пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Відносини у сфері телекомунікаційних послуг в Україні регулюються відповідно до вимог Закону України «Про телекомунікації» (далі – Закон) [13] і Правилами надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 720 (далі – Правила) [20]. Відповідно до визначення термінів у вищезазначених нормативно-правових актах, власники Інтернет-ресурсів є або операторами телекомунікацій, або ж провайдерами телекомунікацій. Так, в п. 4 ст. 40 Закону

чітко визначено, що оператори, провайдери телекомунікацій не несуть відповідальність за зміст інформації, що передається їх мережами. А згідно з п. 427 і п. 428 Правил оператори, провайдери телекомунікацій не мають права контролювати зміст інформації, що передається або приймається споживачем (абонентом), а відповідальність і ризику за використання інформаційних ресурсів Інтернету несе споживач (абонент)

Відповідно до зазначеного, за умови наявності на Інтернет-ресурсах операторів, провайдерів телекомунікацій інформації (матеріалів), які порушують права інтелектуальної власності третіх осіб, відповідальність за таке розміщення будуть нести особи, які розміщували такі матеріали. А в більшості випадків такими особами є саме користувачі (споживачі) Інтернет-ресурсів.

Однак, у 2005 році Верховною Радою України була ратифікована Конвенція про кіберзлочинність, підписана від імені України 23 листопада 2001 року в Будапешті (далі – Конвенція) [12]. Відповідно до ст. 10 Конвенції кожна сторона Конвенції вживає такі законодавчі та інші заходи, які можуть бути необхідними для встановлення кримінальної відповідальності відповідно до її внутрішнього законодавства за порушення авторських і суміжних прав.

Для виконання вимог п. 3 ст. 19 Конвенції Україна, в особі її уповноважених органів, може вживати такі законодавчі та інші заходи, які можуть бути необхідними для надання своїм компетентним органам повноважень арештовувати або вчиняти подібні дії щодо комп'ютерних даних.

Такі заходи будуть включати повноваження на:

- арешт або подібні дії щодо комп'ютерної системи чи її частини або комп'ютерного носія інформації;
- копіювання і збереження копії таких комп'ютерних даних;
- збереження цілісності відповідних збережених комп'ютерних даних;
- заборону доступу або виключення цих комп'ютерних даних з комп'ютерної системи, до якої здійснювався доступ.

Уповноважені органи, керуючись положеннями Конвенції, мають право здійснювати заходи щодо усунення правопорушень, які посягають на права інтелектуальної власності третіх осіб, в т.ч. арешт або подібні дії щодо комп'ютерної системи чи її частини або комп'ютерного носія інформації.

Враховуючи, що інформація (матеріали), яка містить ознаки посягання на об'єкти інтелектуальної власності третіх осіб і, яка передається користувачами (споживачами) мережею Інтернет, зберігається на комп'ютерному носії (сервері) оператора або провайдера, уповноважені органи мають достатньо підстав для арешту комп'ютерної системи або комп'ютерного носія інформації. Звичайно, оператора або провайдера не притягнуть до відповідальності за розміщення користувачами (споживачами) інформації (матеріалів), які посягають на інтелектуальну власність, проте його комп'ютерна система або носій (сервер) можуть бути вилучені уповноваженими органами до встановлення осіб, винних у скоєні правопорушення.

Іншими словами, з одного боку, маємо ситуацію, коли оператори і провайдери не несуть відповідальність за дії користувачів (споживачів), а з іншого – саме оператори і провайдери можуть постраждати за розміщення користувачами (споживачами) інформації (матеріалів), які посягають на права інтелектуальної власності третіх осіб

Виходом з цієї ситуації, може бути прийняття нормативного акту, який би чітко прописував механізм реалізації протидії правопорушенням, які здійснюються за допомогою мережі Інтернет, і взаємодії операторів та провайдерів телекомунікацій з уповноваженими компетентними органами [87].

В Україні наразі гостро стоїть питання про гуманізацію відповідальності за порушення майнових прав авторів інтелектуального продукту. Так, автор законодавчої ініціативи О. Фельдман пропонує за порушення авторських прав замість виправних робіт та позбавлення волі на строк до двох років у вигляді покарання застосовувати систему штрафів. На його думку, рівень злочинності суворістю закону не зменшити. Тому, наступним етапом вдосконалення системи відповідальності після декриміналізації повинно стати забезпечення

верховенства закону і справедливості суду. До того ж, саме ліберальне ставлення до авторського права збільшує суспільну вигоду від використання його об'єктів і потрібно шукати розумну середину між приватним і громадським інтересом. Однак експерти називають нововведення передчасним, тому що з такою кількістю контрафактної та піратської продукції в країні без жорстких заходів не впоратися. Також автор законопроекту зазначив, що «в рамках законодавчих пропозицій Президента України економічні злочини і порушення в сфері торговельних марок суттєво гуманізовано. А про авторське право, мабуть, просто забули. Цей технічний недолік потрібно виправити. Не секрет, що один з легких способів натиснути на будь-який бізнес – перевірка дотримання авторських прав. А жорсткість покарання – це загроза, яка змушує людину вирішувати питання «на місці і полюбовно». Поле застосування таких хитрощів найширше – від програмного забезпечення великої організації до продажу надувних кульок з диснейвськими мультперсонажами. Так, що користь від декриміналізації більш, ніж очевидна. Рівень злочинності залежить не від суворості покарання, а від рівня компетенції працівників правоохоронної системи та ефективності правозастосування».

Також, за прийняття даного законопроекту висловився Д. Гадамський, старший юрист Адвокатського об'єднання Arzinger. За його словами «в даний час максимальне покарання за порушення авторських прав – позбавлення волі на строк від трьох до шести років. Доречність такого суворого покарання викликає сумніви. Оскільки, наприклад, за порушення договору поставки товару кримінальна відповідальність не настає незалежно від вартості непоставленого товару. Чинна концепція робить авторські права більш захищеними, ніж право власності. Ймовірно, справедливий і розумний підхід слід шукати десь між цими двома крайнощами. І вже точно в рамках цього підходу немає місця кримінальній відповідальності в цілому або ж як мінімум застосуванню такого покарання, як позбавлення волі» [117].

Проти прийняття вказаного законопроекту висловила свою думку І. Шатова, начальник відділу правового забезпечення та захисту прав Державної

служби інтелектуальної власності [117]. Свою позицію вона обумовила наступними міркуваннями. Оскільки Україна – член СОТ, то повинна дотримуватися усіх зобов'язань, які взяла на себе при вступі до цієї міжнародної організації. Це стосується і забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності, включаючи кримінальну відповідальність за їх порушення. Тому повна гуманізація такої статті законодавства може мати негативні наслідки у вигляді несхвалення з боку міжнародного співтовариства. Відтак, позбавлення волі, виправні роботи та інші санкції за порушення авторських прав скасовувати нецивілізовано і недоцільно.

Також, свою негативну думку щодо прийняття Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінальної відповідальності у сфері інтелектуальної власності) (далі – законопроект № 10047) висловив О. Пахаренко, директор Українського альянсу по боротьбі з підробками і піратством, зазначивши при цьому, що «в основному норми законопроект № 10047 спрямовані на збільшення надходжень до бюджету за рахунок підвищення штрафів за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності. На перший погляд, для держави це плюс. Але зростання виробництва і розповсюдження контрафактної продукції може спричинити собою негативні наслідки у вигляді недоотриманих податків, акцизів, скорочення робочих місць, погіршення умов для національного товаровиробника. Беручи до уваги те, що від цього виду злочину страждає як держава, так і правовласники, не бачу користі від таких законодавчих змін» [117].

Із розвитком інформаційних технологій, системи передачі інформації та Інтернет-технологій питання удосконалення цивільно-правової відповідальності за порушення майнових прав інтелектуальної власності стає дуже актуальним та таким, що потребує внесення змін у відповідності до виникаючих порушень прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Дане питання в Цивільному кодексі України поки що детально не врегульоване, але, ми вважаємо, що цю законодавчу прогалину потрібно якнайшвидше вирішити.

У пункті 31 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» закріплено, що розміщення творів у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного використання, є поданням творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором відповідно до пункту 9 частини третьої статті 15 Закону № 3792-ХІІ, тобто таке розміщення є правомірним лише з дозволу автора чи іншої особи, яка має авторське право. Згідно зі статтею 1 Закону № 3792-ХІІ відтворенням є виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер. Якщо у зв'язку з таким розміщенням у мережі Інтернет порушуються майнові права суб'єкта авторського права, визначені ст. 15 Закону № 3792-ХІІ, то це дає підстави для судового захисту авторського права (пункт "а" статті 50 Закону № 3792-ХІІ).

При вирішенні відповідних спорів суд повинен установити, чи перебуває веб-сайт та розміщена на ньому інформація в розпорядженні особи, якій пред'явлено позовні вимоги, а також чим підтверджується факт порушення нею авторського права. Дані про власника веб-сайта можуть бути витребувані відповідно до положень ЦПК в адміністратора системи реєстрації та обліку доменних назв та адреси українського сегмента мережі Інтернет. Неправомірне зберігання копії комп'ютерної програми в пам'яті електронного засобу (комп'ютера тощо) є порушенням майнового авторського права.

Микитин В. І. пропонує, для більш повного врегулювання питань захисту майнових прав авторів в мережі Інтернет доповнити статтю 431 ЦК України частиною 2 у такій редакції: «Інформаційні посередники – особи, які здійснюють передачу матеріалу в мережі Інтернет або мають можливість розміщення матеріалу в цій мережі, відповідають за порушення інтелектуальних прав в Інтернеті на загальних підставах» [84].

Захист авторських прав на об'єкти інтелектуальної власності представлені у вигляді дисків для лазерних систем зчитування здійснюється на підставі Закону України від 17.01.2002 р. № 2953-III «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування». Згідно з ст. 8 Закону на суб'єктів господарювання які займаються контрафактом вказаних дисків накладається покарання у вигляді грошових штрафів. Залежно від виду порушення розмір штрафу становить від 3 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – НМДГ) і до 200% вартості виготовленої продукції. Зокрема:

- провадження без ліцензії підприємницької діяльності з виробництва дисків для систем лазерного зчитування, матриць – 200% вартості виготовленої продукції, але не менше 5 000 НМДГ;

- випуск без нанесення спеціальних ідентифікаційних кодів дисків для лазерних систем зчитування, матриць – 200% вартості вироблених товарів, але не менше 3 000 НМДГ;

- випуск без дозволу осіб, яким належить авторське право та / або суміжні права, дисків для лазерних систем зчитування, матриць – 200% вартості вироблених товарів, але не менше 3 000 НМДГ;

- здійснення без наявності ліцензії експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини, передбачених вказаним законом – 200% вартості імпортованої чи експортованої продукції, але не менше 3 000 НМДГ;

- ігнорування вимог зазначеного закону щодо технологічного забезпечення виробником нанесення на диски для лазерних систем зчитування спеціальних ідентифікаційних кодів ліцензованим обладнанням – 5 000 НМДГ.

При повторному порушенні ліцензійних умов протягом дії ліцензії до суб'єктів господарювання перераховані штрафні санкції застосовуються у подвійному розмірі, а вартість виробленої продукції визначається на підставі

даних, зазначених в акті перевірки, документах, долучених до нього, або інших документах, наданих суб'єктом господарювання [9].

Процедура застосування перерахованих штрафних санкцій визначена Порядком застосування фінансових санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2002 р. № 619 (зі змінами) [22]. При цьому п. 3 ст. 8 вище наведеного закону передбачено, що саме центральний орган виконавчої влади в сфері інтелектуальної власності (раніше – Державний департамент інтелектуальної власності МОН України, пізніше – Державна служба інтелектуальної власності України), має застосовувати ті санкції, які зазначив законодавець у цій статті. Натомість згідно з нормами вказаного Порядку, застосовувати штрафні санкції уповноважений лише Державний департамент інтелектуальної власності.

Рішення про застосування фінансових санкцій приймається головою Державної служби інтелектуальної власності або його заступником не пізніше 30 календарних днів з дати складання акту. При необхідності строки можуть бути продовжені, але не більше, ніж на 60 календарних днів. Відповідно до п. 10 Порядку рішення про застосування фінансових санкцій складається в двох примірниках, один залишається в уповноваженому центральному органі, а інший протягом 3 днів надсилається суб'єкту господарювання або вручається йому під розписку. Зазначені штрафні санкції повинні бути сплачені протягом 15 календарних днів, наступних за днем надходження рішення про це суб'єкта господарювання, у протилежному випадку уповноважений центральний орган у сфері інтелектуальної власності вживає заходи по стягненню суми штрафів в судовому порядку.

Разом із тим, постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2009 р. № 502 «Про тимчасові обмеження щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності на період до 31 грудня 2010 року»

було передбачено інший порядок застосування санкцій до суб'єктів господарювання [26]. Згідно з цією постановою контролюючі органи, які зафіксували в процесі перевірки порушення, зобов'язані надавати суб'єкту господарювання припис про їх усунення протягом 30 діб без застосування санкцій, якщо законом не передбачений інший строк для усунення порушень. Санкції могли бути застосовані тільки у разі, якщо суб'єкт господарювання не виконає приписи і не усуне порушення протягом наданих йому 30 діб (крім порушень, які неможливо усунути).

Враховуючи зазначене, вбачається за необхідне привести Порядок застосування фінансових санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2002 р. № 619 (зі змінами) у відповідність із чинним законодавством у частині:

- приведення по тексту Порядку назви центрального органу виконавчої влади в сфері інтелектуальної власності відповідно до наявності ситуації у державному управлінні даної сфери;
- визначення повноважень Державної служби інтелектуальної власності України як центрального органу виконавчої влади в сфері інтелектуальної власності у застосуванні санкцій до суб'єктів господарювання, які порушили права інтелектуальної власності.

Отже, згідно з вітчизняним законодавством за порушення прав інтелектуальної власності настає цивільно-правова відповідальність, яка є одним з основних видів відповідальності. Найбільш поширеною формою цивільно-правової відповідальності є відшкодування збитків.

Для підвищення ефективності застосування заходів цивільно-правової відповідальності за порушення авторських прав в мережі Інтернет вбачається за доцільне внести наступні доповнення у чинне законодавство:

- у статтю 431 ЦК України включити визначення поняття «інформаційні посередники», що дозволить притягнути до відповідальності Інтернет-провайдерів за порушення інтелектуальних прав;

- привести Порядок застосування фінансових санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2002 р. № 619 (зі змінами) у відповідність із чинним законодавством у частині визначення повноважень Державної служби інтелектуальної власності України як центрального органу виконавчої влади в сфері інтелектуальної власності.

Висновки до розділу 3

1 Адміністративно-правовий захист прав інтелектуальної власності в Україні розвивається з урахуванням правозастосовної практики Європейського Союзу. Він перебуває в постійній динаміці та взаємодіє з іншими засобами та інститутами системи права та правової системи суспільства.

Удосконалення адміністративно-правового захисту здійснюється за трьома напрямками: нормативно-правовому, організаційному і технічному.

Нормативно-правове регулювання захисту здійснюється на рівні національного законодавства та полягає з одного боку в уніфікації нормативно-правової бази щодо інших галузей законодавства, а з іншого – у виявленні та усуненні існуючих прогалин законодавства при вирішенні питань захисту авторського права в мережі Інтернет. Зокрема потребують вирішення низка питань. По-перше, наявність у державних і недержавних нотаріусів та державних нотаріальних архівів права фіксувати, зберігати електронні докази порушення авторських прав Інтернет - сайтами створює додаткові корупційні ризики, тому для їх уникнення вбачається доцільним визначення однієї державної установи яка буде опікуватись вказаним питанням. По-друге, у зв'язку з неможливістю у рамках чинного законодавства, власнику авторського права оперативно припинити неправомірне використання його інтелектуальної

власності, доцільно імплементувати норму Директиви № 2004/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС про забезпечення прав на інтелектуальну власність щодо попередніх та попереджувальних заходів в частині застосування до правопорушників заборонних або виправних заходів. По-третє, невідповідність, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення санкцій ступеню важкості протиправного діяння, яке посягає на право інтелектуальної власності. Пропонується статті Кодексу розширити санкціями у вигляді: накладання штрафу у випадку повторного вчинення правопорушення; подальшого знищення чи переробки незаконно виготовленої продукції; встановлення компенсації власнику авторських прав з урахуванням моральної шкоди, заподіяної правовласнику, понесеними ним втратами доходу, або отриманої порушником неправомірної вигоди. По-четверте, законодавчо не урегульованим залишається питання комерційного (фірмового) найменування, яке виступає вступає ідентифікатором суб'єктів господарювання. Його розв'язання можливе шляхом прийняття Закону України «Про охорону прав на торговельні марки, географічні зазначення та комерційні найменування», який встановить правовий режим для об'єктів інтелектуальної власності: торговельної марки та комерційного найменування.

Організаційний напрямок спрямований на усунення бюрократичних перепон та оптимізації системи органів виконавчої влади в сфері дотримання права інтелектуальної власності. Система органів виконавчої влади складається з міністерства, служб та агентств, кожний з яких наділений певними функціями та повноваженнями у забезпеченні дотримання авторських прав на інтелектуальну власність.

Технічний блок спрямований на захист авторських прав в галузі контролю за переміщенням товарів через митний кордон згідно з чинним законодавством.

2. Згідно з вітчизняним законодавством за порушення прав інтелектуальної власності настає цивільно-правова відповідальність, яка є одним з основних

видів відповідальності. Найбільш поширеною формою цивільно-правової відповідальності є відшкодування збитків.

Для підвищення ефективності застосування заходів цивільно-правової відповідальності вбачається за доцільне внести наступні зміни та доповнення у чинне законодавство:

- у статтю 431 Цивільного кодексу включити визначення поняття «інформаційні посередники», що дозволить притягнути до відповідальності Інтернет-провайдерів за порушення інтелектуальних прав;

- привести Порядок застосування фінансових санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2002 р. №619 (зі змінами) у відповідність із чинним законодавством у частині визначення повноважень Державної служби інтелектуальної власності України як центрального органу виконавчої влади в сфері інтелектуальної власності.

Враховуючи все викладене вище, підкреслимо необхідність подальшого вдосконалення законодавства, спрямованого на забезпечення конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, забезпечення сприятливих умов для створення нових, сучасних об'єктів інтелектуальної власності, розвитку цивілізованого ринку цих об'єктів.

ВИСНОВКИ

1. З'ясовано, що в Україні прийнято низку законодавчих актів, які регулюють відносини у інформаційному суспільстві. Одним із основних нормативно-правових актів, що регулюють інформаційне суспільство в Україні, є Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки». Закон, який визначав би напрями політики у правовому регулюванні інформаційного суспільства на 2022 рік і подальші роки відсутній. Відповідно, в сучасних умовах розвитку суспільства інформаційне законодавство потребує якісних змін.

Інформаційним суспільством визначається таке суспільство, яке має високий рівень розвинути інформаційних технологій, а переважна більшість його членів займається виробництвом, збереженням і реалізацією інформації в галузі знань та інформаційно-комунікаційні технології. Інформаційне суспільство має низку основних ознак, до яких зараховано: інформацію, як найважливіший економічний ресурс; значний вплив інформаційного сектора економіки на всі сфери суспільства; можливість швидко отримувати будь-які необхідні знання та технології; значне використання соціальних мереж.

2. Встановлено, що інтелектуальна власність в умовах інформаційного суспільства, являє собою сукупність соціальних відносин у сфері створення і використання об'єктів інтелектуальної власності. Виділено наступні особливості інтелектуальної власності: а) інтелектуальна власність у цілому є комплексним явищем, що має дворівневу структуру, в яку входять право інтелектуальної власності та об'єкти інтелектуальної власності.

Право інтелектуальної власності забезпечує права людини на результати інтелектуальної, творчої діяльності та регулює доступ до інформації в мережі Інтернет. Об'єктами права інтелектуальної власності є об'єкти авторського права і суміжних прав (літературні твори, художні твори, бази даних, програмне забезпечення, фонограми, відеограми, виконання творів). У вітчизняному законодавстві захисту прав інтелектуальної власності присвячена низка нормативних актів. Серед них в першу чергу виділяються: Конституції

України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про кінематографію», Закон України «Про інформацію» та інші.

Показано, що в умовах інформаційного суспільства ключовою галуззю права інтелектуальної власності виступає авторське право в мережі Інтернет. Під авторським правом розуміємо сукупність охоронюваних законом особистих немайнових та майнових прав автора, творчою працею якого створено твір, і майнових прав його спадкоємців й осіб, яким автор чи його спадкоємці передали свої авторські майнові права. Проаналізовано парадигму розвитку нормативно-правового забезпечення у сфері захисту авторських прав в мережі Інтернет. З'ясовано, що існує низка міжнародних договорів та конвенцій, що забезпечують захист творів, що є об'єктом авторського права. Зазвичай міжнародні угоди забезпечують захист авторського права, робіт, як тільки вони створюються.

3. Злочинність у сфері авторського права в мережі Інтернет має високу інтенсивність. Встановлено, що порушення авторських прав в мережі Інтернет – це будь-які прями чи непрямі дії особи, спрямовані на порушення прав та інтересів суб'єктів авторського права, що їм надані законом або передбачені договором, здійснені за допомогою мережі Інтернет

Найбільш поширеними порушеннями виступає плагіат, піратство, незаконне відтворення чужого сайту та розміщення чужих матеріалів в мережі з наданням до них відкритого доступу без згоди на те власника авторських прав.

Виділені основні причини порушення авторських прав в мережі Інтернет. До них належать:

- недосконала законодавча база в частині юридично закріплення за автором права вимагати від власника веб-сайту видалити інформацію, що порушує авторські права або ж позбавити можливість доступу до такої інформації;

- недостатня правова обізнаність як власників авторських прав так і більшості користувачів Інтернету в питаннях правового забезпечення

використання інтелектуальної власності та кримінальної, цивільної, адміністративної відповідальності за порушення авторських прав особи при користуванні її творами викладеними в мережі Інтернет;

- анонімність у віртуальному просторі користувача інтернет-сайтів і власника домену та їх небажання працювати на ліцензованому програмному забезпеченні і користуватись легальною продукцією.

4. Проаналізовані основні міжнародні конвенції, договори й угоди та узагальнено зарубіжну практику з питань захисту інтелектуальної власності та авторського права на твори розміщені в мережі Інтернет. Встановлено, що у більшості іноземних країн для захисту об'єктів авторських прав від їх порушень застосовуються новітні методи боротьби. Вони здатні відповідати сучасним викликам відмежовуючи добросовісну реалізацію прав користувачів від зловживання такими правами та дозволяють ефективно відстежувати більшості правопорушень і перешкоджати їх появі у майбутньому.

У більшості розвинених країн світу діють достатньо жорсткі норми у регулюванні діяльності в сфері авторського права. Відповідальність за порушення авторських прав розповсюджується поряд з правопорушниками і на провайдерів, які надають свої сайти у користування останнім. Спочатку до правопорушників застосовуються заходи адміністративного впливу у вигляді попередження про необхідність припинення протиправної діяльності, потім обмежується доступ до мережі Інтернет, після цього накладаються штрафи. У разі відсутності очікуваного результату порушників можуть притягувати і до кримінальної відповідальності позбавляючи їх волі на термін від кількох місяців до кількох років. Провайдерів зазвичай зобов'язують вилучати видалення ті об'єкти авторського права, які були розміщені без дозволу останнього, а також надавати відповідним органам влади інформацію про людей, які розповсюджують піратські матеріали.

Позитивно зарекомендувала себе і державні програми спрямовані на підвищення освітньо-професійного рівня співробітників правоохоронних органів, налагодження комунікації між поліцією та громадянами в режимі

реального часу, використання новітніх технічних розробок для запобігання та виявлення злочинів.

5. Встановлено, що законодавство України передбачає цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення права інтелектуальної власності та авторських прав. Захист вказаних прав складається з двох етапів. Перший етап – пов'язаний захистом авторських прав перед опублікуванням інтелектуального продукту в Інтернеті. Захист переважно здійснюється шляхом: застосування авторських позначок для контенту; укладення договорів з усіма учасниками творчого процесу; обмеження вільного доступу до інформаційних ресурсів; електронний цифровий підпис справжнього автора, тощо.

Другий етап - захист порушених авторських прав. Він реалізується у двох формах: неюрисдикційній та юрисдикційній. Перша використовується у досудовому порядку, коли дві сторони домовляються без втручання суду чи інших осіб. Друга реалізується через позов до суду та має такі основні етапи: встановлення автора твору за свідцтвом або за першим примірником, встановлення особи порушника, подання самого позову і всіх потрібних доказів, засідання суду та судові рішення.

6. Не зважаючи на існуючу в Україні значну правову базу, що регулює питання правового забезпечення інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві залишаються ще питання, що очікують свого вирішення.

Вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві, зокрема і мережі Інтернет можливо шляхом внесення доповнень та змін у низку законодавчих нормативно-правових актів. Доповнити Цивільний кодекс України поняттям «інформаційні посередники» та положенням про онлайн-бібліотеку. Наявність правового трактування поняття «інформаційний посередник» створює юридичні підстави для притягнення до відповідальності провайдерів за порушення ними інтелектуальних прав власності в мережі Інтернет. Трактування онлайн-бібліотеки у розрізі законодавчого розуміння призначення бібліотеки як закладу з надання у тимчасове безоплатне

користування правомірно введених в обіг примірників літератури, дозволить заборонити доступ тим сайтам які використовують чужу інтелектуальну власність у комерційних цілях.

Для ефективного та своєчасного вжиття заходів економічного впливу на порушників права інтелектуальної власності потребує приведення у відповідність із чинним законодавством повноваження Державної служби інтелектуальної власності України як центрального органу виконавчої влади в сфері інтелектуальної власності визначені у Порядку застосування фінансових санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2002 р. № 619 (зі змінами).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 14.10.2020 р. № 3792- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації актів законодавства Європейського Союзу у сфері технічного регулювання : Закон України від 06.06.2019 р. № 2740-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 28. Ст. 116.
4. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 524.
5. Про державну підтримку кінематографії в Україні : Закон України від 23.03.2017 р. № 1977-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19#n396>.
6. Про інформацію : Закон України від 02.10.92 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 313.
7. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 2953-III. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
8. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09. 01. 2007 року № 537-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 12. С.102.
9. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування: Закон України від 17.01.2002 р. № 2953-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №17. Ст. 121.
10. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. N 7. Ст. 36.
11. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. N 7. Ст. 34.

12. Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність: Закон України від 07.09.2005 р. №2824-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 5-6, ст. 71. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

13. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV (зі змінами). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>.

14. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40 – 44. Ст. 356.

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінальної відповідальності у сфері інтелектуальної власності): Проект Закону України від 14.02.2012 р. N 10047. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/JF7R300I>

16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет: Проект Закону України від 10.05.2016 р. № 4629. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59024

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності: Проект Закону України від 16.06.2020 р. № 703-IX *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2255&skl=10.

18. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Верховного суду України від 04.06.2010 р. № 5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10#top>.

19. Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади : Наказ Держ. ком. зв'язку та інформатизації України, Держ. ком. інформац. політики, телебачення та радіомовлення № 327/225 від 25.11.2002 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №2. Ст. 49

20. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг: Постанова Кабміну України від 09.08.2005 р. № 720. URL: <http://govuadocs.com.ua/docs/293/index-1366923-1.html>.

21. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>.

22. Про порядок застосування фінансових санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.10.2002 р. № 619. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0896-02>

23. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

24. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.

25. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.

26. Про тимчасові обмеження щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності на період до 31 грудня 2010 року: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2009 р. № 502. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/502-2009-%D0%BF>.

27. Арданов О. Ідентифікація в Інтернеті легального та нелегального контенту, що містить об'єкти авторського права і суміжних прав. *Інтелектуальна власність*. 2010. № 12. С. 4-9.

28. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно правові аспекти. Харків: Університет внутрішніх справ, 2000. 386 с.

29. Атаманова Ю.Є. Захист прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет: світовий досвід та вітчизняні перспективи. *Право та інновації*. 2014. № 3 (7). С.7-14.
30. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. Москва: Academia, 1999. 787 с.
31. Білан Н. І. Соціальні комунікації в інформаційному суспільстві: теорія, еволюція, моделі та прикладні аспекти : дис. ... докт. соц. наук : 27.00.01 Київ, 2016. 427 с.
32. Більше 35 тис. «піратів» було притягнуто до відповідальності. URL: <https://sudum.net/news/5ba4a9ef403ac31f5449aba2>.
33. Бондаренко С. В. Авторське право і суміжні права: навч. посіб. Київ : Інст. інт. власн. і права, 2007. 260 с.
34. Борисенко І.Л. Особливості самозахисту інтелектуальної власності в глобальній мережі Інтернет. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 1. С. 197-221
35. Бошицький Ю.Д., Вороній Я.Г. Правова охорона винаходів та корисних моделей в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. 339 с.
36. Бошицький Ю.Л. Деякі організаційно-правові аспекти удосконалення правової охорони інтелектуальної власності в сучасній Україні. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 239–247.
37. Бутнік-Сіверський О. Б. Економіка інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ: Інст. інт. власн. і права, 2008. 296.
38. В Іспанії знизився рівень відвідувань піратських сайтів. URL: <https://apo.kiev.ua/v-ispaniyi-znyzyvsya-riven-vidviduvan-piratskyh-sajtiv/>.
39. В Японії посилили захист авторського права. URL: <https://apo.kiev.ua/v-yaponiyi-posylyly-zahyst-avtorskogo-prava/>.
40. Ващинець І. І. Щодо правової кваліфікації розміщення об'єктів авторського права в мережі Інтернет. *Часопис Київського університету права*.

2014. №4. С.189-194. URL: file:///G:/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0/Chkup_2014_4_45.pdf.

41. Волинець А. Плагиат в Інтернеті: як захистити свої авторські права. URL: <http://advocatlviv.com.ua/plagiat-v-interneti-yak-zahistiti-svoyi-avtorski-prava>.

42. Галінська С. Існування електронних бібліотек в Україні: сучасність та перспективи. *Інтелектуальна власність*. 2009. № 11. С. 17-22.

43. Генеральная конференция, 36-я сессия, Париж 2011 г. 36 С/49 10 октября 2011 г. Пункт 5.24 предварительной повестки дня. Кодекс этики для информационного общества, предложенный Межправительственным советом программы «Информация для всех». URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212696r.pdf>.

44. Голіцин Д. Актуальні проблеми захисту авторського права в мережі Інтернет. *Юридичний журнал*. 2005. №5. С.48-53. URL: <http://www.justinian.com.ua>.

45. Голубовська В.С. Інформаційне суспільство: можливості, проблеми та перспективи розвитку. *Інформація і право*. 2013. № 2(8). С. 98-104.

46. Горбачова К. М., Нежевело В. В., Хайхан І. Р. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті забезпечення виконання міжнародних зобов'язань. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 88–91.

47. Гуменюк О., Арданов О. Плагиат та інші актуальні проблеми реалізації авторського права у діяльності засобів масової інформації. *Інтелектуальна власність*. 2009. № 5. С. 13-21.

48. Данільян В.О. Глобальне інформаційне суспільство: культура і людина. *Філософські обрії: науково-теоретичний часопис Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України та Полтавського державного університету ім. В.Г. Короленка*. 2005. Вип. 14. С. 67-78.

49. Данільян В.О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз): монографія. Харків: Право, 2008. 184 с.

50. Денисюк М. Інтелектуальна власність та Інтернет: нові можливості чи нові проблеми? *Інтелектуальна власність*. 2009. № 6. С. 9-12.

51. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади у сфері культури : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 р. № 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/434-2020-%D0%BF?find=1>.

52. Дзьобань О.П. Засоби масової комунікації в контексті інформаційної безпеки: діяльнісні й функціональні аспекти. *Наукові записки Харківського університету Повітряних сил. Соціальна філософія, психологія*. 2005. Вип. 2 (23). С. 37-43.

53. Директива № 2004/48/ЕС Європейського парламенту і Ради ЄС об забезпеченні прав на інтелектуальну власність : міжнародний документ от 29.04.2004 р. № 2004/48/ЕС. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b39.

54. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text.

55. Доступ к судье удаленный, слушание длится 20 минут: как работают интернет суды в Китае. URL: <https://bel.biz/ecosystem/dostup-k-sude-udalyonnyj-slushanie-dlitsya-20-minut-kak-rabotayut-internet-sudy-v-kitae/>.

56. Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р. В. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 512 с.

57. Жаров В. О. Захист права інтелектуальної власності в Україні: навч. посіб. Київ: Інст. інт. власн. і права, 2005. 88 с.

58. Закон Сполучених Штатів Америки «Про авторське право у цифровому тисячолітті». URL: www.viravallee.com/articles/4.pdf/.

59. Законодавство України про інтелектуальну власність. Тематична збірка: у 3-х т. Том 3: Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності / упорядники: П.М. Цибульов, А.М. Горнісевич, С.М. Болєлий. Київ: Ін-т. інтел. власн. і права, 2006. С. 18.

60. Интернет-суд: новый проект в действии URL: <https://www.obwbip.com/04D540/assets/files/News/Internet-Court-On-the-Fly-RU.pdf>.
61. Интернет як місце порушення прав інтелектуальної власності. URL: <https://www.dominuslegal.com/internet-yak-mistse-porushennya-prav-intelektualnoyi-vlasnosti/>
62. IT-право: теорія і практика: навч. посібник / За ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонові. Одеса: Фенікс, 2017. 472 с.
63. Кетрарь А. А. Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від піратства в мережі Інтернет. *Часопис цивілістики*. 2012. №14. С. 141–145.
64. Кирилюк А. В. Правопорушення авторських прав у мережі Інтернет: поняття та види. *Часопис цивілістики*. 2014. Вип. 7. С. 126-130. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/156902795.pdf>.67.
65. Клімушин П.С., Григоряк М.В. Особливості управління інтелектуальною власністю в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Державне будівництво*. 2013. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Bu_2013_2_12
66. Коваленко Є.В., Важка К.А. Проблеми охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream>
67. Коваленко І.А. Актуальні проблеми захисту й охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет в умовах глобалізації суспільства та сучасних технологій. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2018. Том 29 (68). № 3. С.52-55.
68. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984, додаток до №51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n309>.
69. Кодинець А. О. Право інтелектуальної власності в умовах дії воєнного стану. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ 26 квіт. 2022 р.) : ел. збірник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. С. 127–133.

70. Коляденко В. Поняття «інформаційне суспільство» у класичних і сучасних концепціях. *Український науковий журнал. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2013. № 2. С. 11–19.

71. Конвенція об утворенні Всесвітньої Організації Інтелектуальної Собственности. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU67K05U?an=14&ed=1967_07_14.

72. Конспект лекцій з цивільного права та підготовки до ЄФВВ. URL: <https://testderz.com/zno-pravo/civil-law-lecture>.

73. Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.06.2016. № 402-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80#Text>

74. Коссак В. М. Право інтелектуальної власності: підручник. К.: Істина, 2007. 208 с.

75. Кочина О. С. Історія становлення та розвитку захисту авторського права та суміжних прав. *Молодий вчений*. 2014. № 7(10). С. 150-153.

76. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

77. Куц Д.Ф., Іванов А.М. Проблеми охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 616-619.

78. Леонідова О. О. Суб'єкти застосування адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 43. С. 186–192.

79. Ліпкан В.А., Максименко Ю.Є., Желіховський В.М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навч. посіб. Київ: КНТ, 2006. 280 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1350_59375830.pdf

80. Лісовий А. К. Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет: дис. ... ступ. д-ра філос: 081. Київ, 2021. 256 с.

81. Лісовий А. К. Ретроспективний аналіз українського законодавства щодо захисту авторського права. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та Інтернет права* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 12 листоп. 2020 р.). Львів, 2020. С. 91–94.

82. Малиновская В. Інтернет-піратство: Чи можливо подолати? [URL:https://blog.liga.net/user/vmalinovskaya/article/26099#:~:text.](https://blog.liga.net/user/vmalinovskaya/article/26099#:~:text=)

83. Миджин Г.Є. Напрями вдосконалення адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності у контексті інтеграції в Європейський Союз. *Соціально-правові студії: науково-аналітичний журнал*. Львів, 2020. Вип. 3 (9). С. 98-103.

84. Микитин В.І. Цивільно-правова відповідальність за порушення майнових прав інтелектуальної власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 22 с.

85. Михальський О.О. Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2017. 21 с.

86. Нагорняк Г., Нагорняк І., Оксентюк З. Стан та проблеми захисту інформаційних продуктів як об'єктів авторського права у мережі Інтернет. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2012. Вип. 2(7). С. 209-217. URL: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12_nhsumi.pdf.

87. Найда Е. Ответственность за нарушение авторских прав. URL: <http://e-pravo.com.ua/article/17-lawyer/4-liability>.

88. Новицький А.М. Феномен «інформаційного суспільства» як об'єкт наукового дослідження. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 25-29.

89. Нотаріуси отримають право забезпечувати докази в Інтернеті. *Закон і бізнес*. URL: http://zib.com.ua/ua/119419-notariusi_otrimayut_pravo_zabezpechuvati_dokazi_v_interneti_html.

90. Парламентські слухання на тему: «Побудова ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні». Верховна Рада України. URL: <https://iportal.rada.gov.ua/fsview/186120.html>.

91. Пастухов О. М. Авторське право у сфері функціонування всесвітньої інформаційної мережі Інтернет: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2002. 18 с.

92. Пастухов О.М. Авторське право в Інтернеті: навч. посіб. Київ: Школа, 2004. 144 с.

93. Перспективи та актуальні проблеми правової охорони і ринкового використання інтелектуальної власності : тези доп. наук.-практ. та інформ.-консультатив. семінару (Харків 24 лют. 2000 р.). Харків, 2000. 188 с.

94. Петраков С. І. Концептуальні підходи до державного регулювання інформаційної сфери. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип.1. С. 138-146.

95. Петренко Г. Безсмертні корсари інтернет-морів: як борються з інтернет-піратством у світі та що варто зробити в Україні. URL: <https://ms.detector.media/zakonodavstvo/post/15855/2016-01-27-bezsmertni-korsari-internet-moriv-yak-boryutsya-z-internet-piratstvom-u-sviti-ta-shcho-var-to-zrobiti-v-ukraini>.

96. Петрухно Ю.Є. Інформаційне суспільство: поняття, основні складові, характеристика. *Вісник ОНУ. Серія Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 127-133.

97. Піратство в Інтернеті: А що завтра?: законодавство України в сфері авторського права. *Освіта України*. 2012. 23 лип. (№ 30). С. 4

98. Політанський В.С. Поняття інформаційного суспільства: теоретико-правовий підхід. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1(88). С. 77-86.

99. Політанський В.С. Поняття інформаційного суспільства: теоретико-правовий підхід. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1(88). С. 77-86.

100. Попова Т. В., Ліпкан В.А. Стратегічні комунікації: словник / за заг. ред. В.А. Ліпкана. Київ: ФОП О.С. Ліпкан, 2016. 416 с.
101. Портер М. Конкуренція. М. : Издат. дом «Вильямс», 2005. 608 с.
102. Право інтелектуальної власності: Академічний курс: підручник / за ред. О. П. Орлюк. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 696 с.
103. Приходько Л.Ф. Оцифрування об'єктів культурної спадщини за нормативно-правовими документами Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав. *Архіви України*. 2020. № 1. С. 104-131.
104. Проблема законодавчого забезпечення охорони інтелектуальної власності в Україні. Київ, 2001. 31 с.
105. Райчева Д. Захист авторських прав мережі Інтернет. URL: <https://ilaw.center/zahyst-avtorskyh-prav-v-merezhi-internet/> (дата звернення 15.10.2022)
106. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. Москва: Политиздат, 1991. 287 с.
107. Рассолов И.М. Право и Интернет: теоретические проблемы. 2-е изд., доп. М.: Норма, 2009. 383 с.
108. Римаренко І.В. Захист авторських прав та творів, розміщених в Інтернеті. URL: <http://www.nbuu.gov.ua;>
109. Римарчук Г. С. Адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 12.00.07. Львів, 2013. 20 с.
110. Свобода слова в Інтернеті. Авторське право та Інтернет. URL: <https://www.ppl.org.ua/bibliotech/4-2>
111. Скуратовский Б. Как в Израиле реформировали законодательство в сфере защиты авторских прав. URL: <https://mediasat.info/ru/2019/10/29/new-israeli-online-anti-piracy-copyright/>.
112. Смян А.А. Актуальні проблеми захисту авторських прав та шляхи їх подолання. *Правові системи. Науково-практичний електронний журнал*. 2016. №№5/6. С. 60–68. URL: http://legalsystems.net.ua/wp-content/uploads/2019/05/“ПРАВОВІ-СИСТЕМИ”_2016_5_6.pdf.

113. Солончук І.В. Інформаційне судочинство як закономірність інформаційного суспільства. *Інформація і право*. 2020. № 3(34). С. 46-54.

114. Сопілко І.М. Становлення інформаційного суспільства та інформаційні загрози в мережі Інтернет. *Юридичний вісник*. 2017. Вип. 3(44). С. 61-69.

115. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / составитель В.А. Ильганаева. Харьков: КП «Городская типография», 2009. 392 с.

116. Степанов В.Ю. Проблеми та перспективи інформаційного суспільства. *Державне будівництво*. № 2. 2012. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/02.pdf>

117. Стоит ли гуманизировать ответственность за нарушение прав в сфере интеллектуальной собственности? URL: <http://statuspress.com.ua/discussion/stit-li-gumanizirovat-otvetstvennostza-narushenie-prav-v-sfere-intellektualnoj-sobstvennosti.html>.

118. Ткачева Н. В. Сингапур: социальные измерения информационного общества. *Национальные модели информационного общества: сб. науч. труд / Отв. ред. Е. Л. Вартанова*. М., 2004. С. 226–234.

119. Томаров І., Нецька С. Способи захисту в спорах про незаконну реєстрацію доменних імен. *ЮРИСТ & ЗАКОН*. 2015. №30. – URL : <http://uz.ligazakon.ua/magazine/900326>.

120. У Великій Британії Vodafone передаватиме дані клієнтів, які користуються «піратським» контентом, правовласникам. URL: <https://apo.kiev.ua/u-velykij-brytaniyi-vodafone-peredavatyme-dani-kliyentiv-yaki-korystuyutsya-piratskym-kontentom-pravovlasnykam-2/>

121. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

122. Федулова Л. І. Економіка знань: підруч. – К.: Ін-т екон. прогнозів. НАН України, 2009. – 600 с.

123. Харченко О. Новели сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 6. С. 89-99.

124. Цибульов П. М., Чеботарьов В.П. Управління інтелектуальною власністю: монограф. Київ: «К.І.С.», 2005. 448 с.

125. Чайка Я.В. Визначення інформації як об'єкта цивільних прав. *Правова інформатика*. 2012. № 4(36). С. 14-17.

126. Черняк Г. М., Одінцева О. О. Об'єкти авторського права в сфері функціонування мережі інтернет. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право*. 2013. №2. С.91-95. [URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2013_2_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2013_2_16).

127. Чугунов А.В. Развитие информационного общества: теории, концепции и программы. СПб: Факультет филологии и искусств СПбГУ, 2007. 98 с.

128. Шверк М. Авторське право в мережі Інтернет. URL: yurpractika.com.

129. Штефан А. Феномен творчої діяльності в авторському праві. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 4. С. 5-13.

130. Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. №6. С. 3-14.

131. 2017 Special 301 Report. URL: https://ustr.gov/sites/default/files/2017%20Special%20301%20Report_0.pdf.

132. Themereport. A comprehensive analysis and survey of the theatrical and home/mobile entertainment marketen vironment for. 2019. URL: <https://www.motionpictures.org/wpcontent/uploads/2020/03/MPA-THEME-2019.pdf>.